

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Колонич Ева Адальбертівана

Автор

Науковий керівник / Експерт

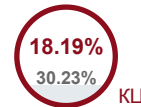
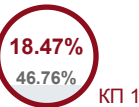
Колонич Ева АдальбертіванаЕрік Марусич

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

14070

Кількість слів

110023

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	0
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	0
Парафрази (SmartMarks)	a	180

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз			Колір тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf	287	2.04 %
2	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf	273	1.94 %
3	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf	265	1.88 %
4	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf	249	1.77 %
5	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf	204	1.45 %

6	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	173 1.23 %
7	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	170 1.21 %
8	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	159 1.13 %
9	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	157 1.12 %
10	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	150 1.07 %
з домашньої бази даних (0.00 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВOK	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
з програми обміну базами даних (0.00 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВOK	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
з Інтернету (46.76 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf	6456 (191) 45.88 %
2	https://adoc.pub/-12932246c6aba2ee35b39e0c3c3c7c7a6098.html	123 (3) 0.87 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-ev...		3980 (28.29%)
1	Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi	5 (0.04%)
2	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
3	I. FEJEZET. A SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA	5 (0.04%)
4	Van ranke korszakalkotó megfogalmazása szerint a történetíró feladata nem a mű...	23 (0.16%)
5	Károly Anna Az oral history mint kutatási módszer	8 (0.06%)
6	Oral history. A szemtanúként elbeszélt történelem lehetőségei	7 (0.05%)
7	Mi egyáltalán az oral history? Új típusú forrás, mely a múltról szóló illékony...	59 (0.42%)
8	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
9	HORVÁTH Sándor: Muszáj interjúzni? Az oral history mint nyilvános és/vagy szak...	17 (0.12%)
10	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
11	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
12	Az oral history egy tudatosan megszervezett interjú két ember között, amelyne...	52 (0.37%)
13	Nagy segítségemre szolgált Nagy Iván Magyarország családai czimerekkel és nem...	53 (0.38%)
14	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)

15	VÉRTESI Lázár: Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei. ...	14 (0.10%)
16	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
17	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
18	Hajdú Mihály Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink	7 (0.05%)
19	a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi	6 (0.04%)
20	A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar proveni...	19 (0.14%)
21	12NAGY Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal I–XI...	22 (0.16%)
22	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
23	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
24	DELEHAN Mihajlo Vasziljevics – KUTASSY Ilona: A Kárpátaljai Területi Állami Le...	27 (0.19%)
25	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
26	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
27	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
28	16 SZABÓ István: Ugocsa megye. Hatodik Síp Alapítvány–Budapest; Új Mandátum Kö...	14 (0.10%)
29	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
30	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
31	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
32	majd a Csepy család kezére került. 15 Más forrás alapján a következőket tudhat...	148 (1.05%)
33	BOTLIK József – DUPKA György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Ká...	17 (0.12%)
34	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
35	SZABÓ István: Ugocsa megye. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest; Új Mandátum Köny...	15 (0.11%)
36	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
37	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
38	nyújtott az embereknek a tatárjárás idején" nélküli, szentélye sokszögzáródású,...	133 (0.95%)
39	KÁLLAI Szabolcs – KÖTELES Viktória – BÍRÓ András: Kárpátalja száz csodája – Re...	18 (0.13%)
40	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
41	DESCHMAN Alajos: Kárpátalja Műemlékei. Tájak – Korok - Múzeumok Kiskönyvtára, ...	16 (0.11%)
42	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
43	BOTLIK József – DUPKA György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Ká...	16 (0.11%)
44	III. FEJEZET. A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD TÖRTÉNETE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK, ...	23 (0.16%)
45	Ugocsa megyében birtokos e század elején Fogarassy Ferenc és Mátyás Komjártó...	273 (1.94%)
46	NAGY Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal I–XII....	22 (0.16%)
47	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)

48	KEMPELEN Béla: Magyar nemes családok	5 (0.04%)
49	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
50	ugor kori szó, amelyből a magyarban alakult ki a fogoly~ fogor madárnév. Ez ut...	63 (0.45%)
51	A szilágysomlyói származású Czáró Fogarassy	5 (0.04%)
52	Józan Lajos nyugalmazott református lelképászor Péterffy Lajosra hivatkozikAz...	17 (0.12%)
53	HAJDÚ Mihály: Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink. Tint...	12 (0.09%)
54	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
55	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
56	Sajnálatos módon, néhány dokumentum az évek során úgy megrongálódott, hogy ne...	12 (0.09%)
57	Látogatásaim során kutatásaimhoz felhasználtam segédletként, Delehan Mihajlo V...	58 (0.41%)
58	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
59	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
60	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
61	elhunyt Czáró Fogarassy Benjamin hagyatékának összeírásait tartalmazza	6 (0.04%)
62	Az akta egy jegyzékkel kezdődik, melyet Vályi Terézia kézjeggyével van ellátva...	173 (1.23%)
63	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
64	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
65	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
66	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
67	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
68	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
69	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
70	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
71	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
72	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
73	a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi	6 (0.04%)
74	lévő gazdasági iratok elemzése A levéltári források áttekintése után, a	10 (0.07%)
75	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
76	A család azon időszakáról, melyről nincsenek elsődleges forrásaim, megpróbálta...	204 (1.45%)
77	Heti Szemle, 1914. (23. évfolyam, 1–52. szám) 1914-05-06 / 18	12 (0.09%)
78	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
79	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
80	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez	7 (0.05%)

81	A kutatás előnyének tekinthető az, hogy a beszélgetőtársat bármikor lehet „za...	67 (0.48%)
82	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
83	ORTUTAY Gyula Óperencia, Magyar néprajzi lexikon IV. (Né–Sz) Budapest: Akadémi...	14 (0.10%)
84	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
85	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
86	A hagyományos társadalmi rétegződésnek, értékrendnek, s az ezáltal kialakítot...	159 (1.13%)
87	kutatott nemesi család sorstragédiája volt az is, hogy egyik tagjuk a határlez...	132 (0.94%)
88	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
89	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
90	emlékezetben él a tudat hogy a nemesi kúria gondozott, értékes volt. A paraszt...	150 (1.07%)
91	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
92	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, készített...	10 (0.07%)
93	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
94	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
95	de ők ottan is kokast idomítottak benn vót velük a szobába. Ha azt mondták a ...	249 (1.77%)
96	A település lakóinak egyöntetű jóindulatát mutatja az a tény is, hogy a csoma...	96 (0.68%)
97	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
98	Úgy meséli, olyan átéléssel, mintha ő is részese lett volna az adott történet...	115 (0.82%)
99	Palika keresztfia Filep Viktor, zenésztársának a fia, mert nem csak a kolhoz...	148 (1.05%)
100	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
101	örömmel tett eleget a felkérésemnek, hogy beszélgessünk a Fogarassy családról...	123 (0.87%)
102	beszélgetéséből egy érdekes szerelmi szál bontakozik ki: „A szöveget időben k...	43 (0.31%)
103	aki lényegében az első adatközlő is, mert édesanyámat tisztelhetem az ő szem...	148 (1.05%)
104	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
105	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
106	mivel még él a közvetlen örökös, addig engedélye nélkül, mások nem állíthatnak...	265 (1.88%)
107	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat,	8 (0.06%)
108	mert olyan szép vót, hogy máig emlékszem rá. A daliák csak jöttek udvarolgatni...	141 (1.00%)
109	hogy előadhassa mondani valóját. „Én is Fogarassy vagyok ám! Nagypám az öreg...	47 (0.33%)
110	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
111	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
112	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)
113	Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat	8 (0.06%)

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ПАМ'ЯТКИ РОДИНИ ЦАРО ФОГАРАШІ В ІСТОРІЧНОМУ
УГОЧАНСЬКОМУ КОМІТАТІ

КОЛОНІЧ ЕВА АДАЛЬБЕРТІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма Історія та археологія

Спеціальність Історія та археологія

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

КЕЙС БОРНОБАШ ГЕЙЗОВИЧ

*(доктор філософії з галузі етнографічні та
культурно-антропологічні науки, доцент)*

Завідувач кафедри _____ : **ЧОТАРІ ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ**

(кандидат історичних наук, доцент)

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Кваліфікаційна робота
ПАМ'ЯТКИ РОДИНИ ЦАРО ФОГАРАШІ В ІСТОРІЧНОМУ
УГОЧАНСЬКОМУ КОМІТАТІ

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II-го курсу

КОЛОНИЧ ЕВА АДАЛЬБЕРТІВНА

освітня програма Історія та археологія

спеціальність Історія та археологія

Науковий керівник: **КЕЙС БОРНОБАШ ГЕЙЗОВИЧ**

*(доктор філософії з галузі етнографічні та
культурно-антропологічні науки, доцент)*

Рецензент: **МОЛНАР Ф. Ф**

(доктор філософії в галузі історії, доцент)

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

**A CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD EMLÉKEI A TÖRTÉNELMI UGOCSA
VÁRMEGYÉBEN**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Kalanics Éva

II. évfolyamos Történelem és régészet

szakos hallgató

Témavezető: Dr. Kész Barnabás

(Phd, docens)

Recenzens: Dr. Molnár Ferenc

(Phd, docens)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ І. ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	8
РОЗДІЛ ІІ. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	11
ІІ.1. Короткий огляд історії колишнього Угочанського комітату.....	11
ІІ.2. Походження назви та історія села Чепа.....	12
ІІ.3. Походження назви та історія села Вовчанське.....	14
РОЗДІЛ ІІІ. ІСТОРІЯ РОДИНИ ЦАРО ФОГАРАШІ З ЧЕПИ НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ, НАУКОВИХ ПРАЦЬ ТА УСНИХ СПОГАДІВ.....	16
ІІІ.1. Архівні джерела.....	18
ІІІ.2. Вивчення писемних пам'яток, що перебувають у приватній власності.....	27
ІІІ. Історія дворянського роду в колективній пам'яті.....	28
ВИСНОВКИ.....	40
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	42
ДОДАТКИ.....	46

TARTALOM

BEVEZETŐ.....	6
I. FEJEZET. A SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA.....	8
II. FEJEZET. KUTATÓPONTOK.....	11
II.1. A történelmi Ugocsa rövid történetének áttekintése.....	11
II.2. Csepe település nevének eredete és története.....	12
II.3. Tiszafarkasfalva település nevének eredete és története.....	14
III. FEJEZET. A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD TÖRTÉNETE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK, SZAKIRODALOM ÉS ORAL HISTORY ALAPJÁN.....	16
III.1. Levéltári források.....	18
III.2. A magántulajdonban lévő iratok elemzése.....	27
III.3. A kutatott nemesi család története a kollektív emlékezetben.....	28
ÖSSZEFOGLALÓ.....	40
UKRÁN NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓ (PE3IOME).....	41
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE.....	41
MELLÉKLETEK.....	46

BEVEZETÉS

A mai Kárpátalja az orosz-ukrán háború kapcsán újra a történelmi események fókuszába került. Az itt élő embereknek alkalmazkodniuk kell a jelenlegi állapotokhoz, s napról-napra új életstratégiákat kell kialakítaniuk, hogy túléljenek. Nem volt ez másképp az elmúlt évszázadban sem.

A két világháborút lezáró békeszerződések és a magyar revíziós politikának köszönhetően a jelenlegi Kárpátalja területe több államalakulatnak is része volt, az első világháborút követően területének egy része Csehszlovákiához került, majd néhány évre újra Magyarország része lett, s a második világháborút követően pedig a szovjet birodalomban Kárpátontúli területként szerepelt. A 20. század rendszerváltásait követően egyes államalakulatok ezek közül, azóta felbomlottak, mint például a Szovjetunió és Csehszlovákia. 1991 óta vidékünk a függetlenné vált Ukrajna része lett.

A Szovjetunióban és a környező szocialista országokban nem volt lehetséges a nemesi családok kutatása. A rendszerváltásnak köszönhetően, mindezek a megkötések megszűntek. Magyarországon, vidékünkkel ellentétben, egyre többen kezdtek el nemesi családok történetével foglalkozni. Kárpátalján kezdetben ezzel a témával alig néhány kutató foglalkozott, az elmúlt évtizedben viszont egyre többen érdeklődnek a genealógia és a családfakutatás iránt.

A nemesi családok szerteágazó birtokrendszerekkel rendelkeztek a történelmi Magyarország területén. A 20. századi események kapcsán többször is előfordult, hogy birtokaikat elveszítették, mivel megváltoztak az államhatárok, a közigazgatási felosztások, az adók befizetésének rendszere. A szocialista rendszer egyenesen üldözte őket, titulusaik használatát betiltották, birtokaikat kisajátították, így sokan az emigráció mellett döntöttek.

A Kárpátalján maradt nemesi családok, sokszor méltatlan bánásmódban részesültek, s gyakran a helyi lakosok jóindulatára hagyatkozhattak. Mindezek a történelmi események után, a Czáró Fogarassy család emléke a történelmi Ugocsában élénken él még napjainkban is, a kollektív emlékezetben. A kutatásom során a fent említett család történetével foglalkozom. Az adatgyűjtés illetve a levéltári kutatások során fokozatosan körvonalazódott ki a család története és szerepe az egykori történelmi Ugocsa vármegyében. Kutatásomat az adott témában a mélyinterjúk készítésének sürgősnek tekinthető feladatával kezdtem, mivel a Czáró Fogarassy családdal kapcsolatban álló kikérdezhető személyek időskorúak. Ami a további módszereket illeti, áttanulmányoztam az ominózus családdal kapcsolatos, nem túl bőséges szakirodalmat, a fellelhető archív (levéltári és magánkézben lévő) anyagokat, a helyszíni bejárások során feltérképeztem a családi kúria fennmaradt objektumait, s ezzel párhuzamosan a már említett irányított beszélgetések, mélyinterjúk során az oral history módszereivel igyekeztem minél több információt szerezni

adatközlőimtől a családról.¹ A publikálatlan források közül elsősorban a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályán található irat együtteseket kell megemlítenem.

Kutatásom célja a történelmi Ugocsa vármegye, a tiszaháti kismemesi vidék egyik meghatározó középmemesi családjának bemutatása volt. Ehhez kötődő feladataimnak az alábbiakat tekintettem:

- a Czáró Fogarassy család története;
- a nemesi família életmódja, életstratégiája 1945 után;
- eloszlatni azon tévhitet, mely szerint a Czáró Fogarassy család csak tiszafarkasfalvai Fogarassy-kúriához köthető birtokrendszerrel rendelkezett.

Kutató munkámat azzal a reménnyel kezdtem el, hogy igazolni tudom kiindulási hipotézisemet, mely szerint a vidék lakosságának kollektív emlékezetében máig élő „Fogarassy-legendáriumnak” levéltári forrásokkal is alátámasztható, történeti alapjai vannak, s hogy a kutatót középmemesi família, ellentétben az évtizedeken át uralkodó narratívával (a dolgozó nép nyakán élősködő léha nemesség képével), valóban érzékelhető és hasznos szerepet játszott a régió történetében.

Dolgozatom a következő részekből áll:

- Bevezető;
- A szakirodalom feldolgozása;
- Kutatópontok bemutatása;
- A csepei Czáró Fogarassy család történetének bemutatása a levéltári források a szakirodalom és oral history alapján;
- Összefoglalás;
- Felhasznált források és irodalom jegyzéke;
- Melléklet.

Bízom benne, hogy dolgozatom hasznos adalékként és támpontként szolgálhat Kárpátalja más nemesi családjainak kutatásához.

¹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 8 Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

I. FEJEZET. A SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

A 21. században a technika és az információs hálózat fejlődésének köszönhetően a kutatók számára számos lehetőség adott, biztosított, hogy a kutatások tárgyát képező információkhoz hozzájussanak, de ennek megvannak a buktatói is. A terepmunka egyre inkább háttérbe szorul. Van olyan vélemény, mely szerint a történetíró feladata nem a múlt megítélése, sem a kortársak oktatása, „az eljövendő évek érdekében, egyszerűen csak megmutatni, ahogy valójában történt”.

A több szakaszból álló kutatás folyamatának első szegmensében a szakirodalom áttekintését tűztem célul. Második lépésként, a csepei és más közösség tagjainál fellelhető, Czáró Fogarassy családdal kapcsolatba hozható írásos dokumentumok digitalizálása és rendszerezése volt a cél. A projekt legfőbb feladataként levéltári kutatásokat és a család kapcsolatrendszerének feltérképezését jelölném meg, a már meglévő kutatási eredményekkel alátámasztva.

Kutatásomat az adott témában mélyinterjúkkal készítésével kezdtem, mivel a Czáró Fogarassy családdal kapcsolatban álló kikérdezhető személyek időskorúak. Az oral history-t magyarul elbeszélte történelemnek is szokták fordítani, mivel a szemtanúkra épülő történetírást jelöli. Ez történelmi ismeretek, információk gyűjtésére és egyéni elbeszélések, interjúk feldolgozására építő módszer, tudományos irányzat.²

Az adott témában felhasználható szakirodalmak közül Horváth Mihály *Muszáj interjúzni* cikke, Károly Anna *Az oral history mint kutatási módszer* c. munkája, illetve Vértési Lázár *Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei* c. tanulmánya szolgált hasznos ismeretanyaggal. „Mi egyáltalán az oral history? Új típusú forrás, mely a múltból szóló illékony szavakat teszi vizsgálat tárgyává? Vagy interdiszciplináris módszer, amely olyan világokba enged bepillantani, ahová az írott szövegek révén nem láthatunk be?”³ – tette fel a műfaj alapkérdéseit Horváth Sándor *Muszáj interjúzni* című cikkében. Ez a *Forrás* folyóiratnak egy olyan különszámában jelent meg, amely kifejezetten oral history témájú elméleti és gyakorlati írásokra épült.⁴ Ma már szinte lehetetlen történelmi munkát megírni a 20. század második feléről oral history nélkül, napjainkban egyre inkább elfogadottabbá vált a humán tudományok területén.⁵ Az elbeszélte történelem módszerét, a történészek többek közt akkor alkalmazzák, amikor írásos dokumentumok

² <https://www.szomagyarito.hu/szocikk.php?id=1717>; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 11. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

³ HORVÁTH Sándor: *Muszáj interjúzni? Az oral history mint nyilvános és/vagy szakszerű történelem*. 2011/7–8. 21.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 10–11. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁴ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 11. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁵ Uo., 11.

hiján nagyon nehéz feltárni a valóságot, felkutatni a tényleges, olykor a történelmi folyamatokra komoly hatást gyakorló háttér eseményeket.⁶ Vértesi Lázár szavaival élve: „Az oral history egy tudatosan megszervezett interjú két ember között, amelynek célja történeti jelentőségű esemény, cselekvés felidézése. A történész megszervezi a beszélgetést, majd az interjúalannal együtt dolgozik, segítve azt a múlt feltárásában, kölcsönösen reagálnak egymás mondandójára. A legjobb interjúknak olyan jellege van, mintha hangosan gondolkodnánk, tisztázva minden ellentmondást.”⁷ Az oral history az élő emlékezetre épít, mely gyakran szubjektív információkat közvetíthet. Éppen ezért nagy felelősséggel kell kezelni az információ halmazt. Hisz azok a személyek, akik egy légtérben voltak a történészkor, másképpen is emlékeznek az eseményekre, mert másképpen hatottak, reagáltak rá. A módszer lényege, hogy nem szabad beavatkozni az emlékezetbe. Az elmondottak, az adatok és a tények tükrében kell körültekintő elemzést végezni.⁸

A fentiekben leírtakból úgy tűnhet, hogy sok időmet vette igénybe a mélyinterjúkra való felkészülésem. Ez igaz is, mivel első tapasztalataim, benyomásaim alapján rájöttem, hogy az interjút készítő személyisége, felkészültsége is nagyban befolyásolhatja az adatközlők által elmondottakat. Bár sokszor előnynek számított a helyismeretem, illetve az adatközlőkkel való személyes kapcsolat, de időközben kiderült számomra az is, hogy néha akadály is volt, mivel annyira szerettek volna segíteni a kutatásomban, hogy néhány információt elhallgattak, vagy megszépítettek az adott család kapcsán. A legszembetűnőbb az volt, hogy szinte mindegyik adatközlőm tisztelettel, szeretettel, hálával emlékezett meg a Czáró Fogarassy családról és nem sajnálatra helyezték a fő hangsúlyt.

Mialatt a mélyinterjúkra koncentráltam az időkorlátok végett, folyamatosan kutattam a könyvtárakban, antikváriumokban, a világhálón a Czáró Fogarasy családról szóló információk után. Komáromy András Ugocsa megye történelmével foglalkozó írásai felkeltették figyelmemet, hisz a jeles történetíró Tiszapéterfalván született és az élete, munkássága során gyűjtötte az adatokat Ugocsa vármegyéről. Szabó István *Ugocsa megye* c. munkája is nagyban támaszkodik az általa felelt információkra.

Nagy segítségemre szolgált Nagy Iván *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal* című gyűjteménye, melynek bevezetőjében az alábbiakat olvashatjuk: *"Nemzetünk történelméhez adni kalauzt, mely a szerepelt személyek eredetével, családi összeköttetéseivel ismertet meg, – fő célja e gyűjteménynek. Kényes és nehéz munka. De a*

⁶ KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017., 11. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁷ VÉRTESI Lázár : Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei. Aetas, 2004/1.-158–172; KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017.,11. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁸ KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017., 13. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

*hitelesség tekintélye előtt, melyet elvül tűztem ki, háttérbe kellett szorulnia minden magánérdeknek. És ez okozta azt is, hogy az egyes családok ismertetésében hiányok, hézagok vannak melyekkel mindenütt találkozandik az olvasó, hol biztos kútfő ezek kitöltésére nem szolgálhatott alapul. Mind e mellett azonban ha néhol mégis hibák és tévedések is fordulnak elé, mert hibásak a kútfők is, honnan azok merítettek...’’⁹ Részletesen megismerkedtem Hajdú Mihály *Családnevek enciklopédiája*. Leggyakoribb mai családneveink c. munkájával, illetve Kempelen Béla *Magyar nemes családok* IV. kötetét tanulmányoztam át. Majd néhány tanulmányban illetve gyászjelentésben találok az ugocsi Fogarassy család nevével.*

A levéltári kutatásom előkészületéhez több a szakmunkákat is áttekintettem, köztük az Ember Győző szerkesztésében megjelent *Levéltári terminológiai lexikont* illetve Kántor Gábor *Levéltári alapismeretek* c. munkáját.¹⁰ Mivel kutatásom témája a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi fiókjának irattálmányaihoz kapcsolódik, így nagyban elősegítette munkámat a levéltári fondokban való tájékozódásom kapcsán, Delehan Mihajlo Vasziljevics és Kutassy Ilona által 2009-ben kiadott magyar nyelvű munka *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között*.¹¹ A kiadvány bevezetőjét író Csáthy György megjegyzése is utal arra, hogy a fent említett jegyzék mennyire hiánypótló munka „Ez a tematikus fondjegyzék az első kísérlet a levéltár anyagának magyar nyelvű bemutatására. A kötet – az esetleges hiányosságok ellenére is – évek munkájának gyümölcse, amely a kárpátaljai és a magyarországi levéltárosok munkáját dicséri.”¹²

⁹ NAGY Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal I–XII. + 1 pótkötet. – Pest: Beimel – Kozma – Ráth, 1857–1868, 1 kötet, 3; KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017., 10. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁰ KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017., 9. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹¹ Uo., 10.

¹² DELEHAN Mihajlo Vasziljevics – KUTASSY Ilona: A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között. Budapest, 2009, 12; KALANICS Éva: Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat, 2017., 10. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

II. FEJEZET. KUTATÓPONTOK

A kutatópontok ahol a mélyinterjúkat készítettem, az egykori Ugocsa vármegyéhez tartoztak: Csepe, Feketeardó, Tiszafarkasfalva, Tiszabökény, Salánk. A szovjet érában Tiszafarkasvalvát összevonták a szomszédos településsel Tiszabökénnyel, így ma egy közigazgatási egységhez tartoznak. Az egykori Szovjetunióban Kárpátalját 13 járásra osztották fel, s a fent említett települések a Nagyszőlős járáshoz tartoztak. A 2020. júliusi ukrainai közigazgatási reform során ezeket a járásokat összevonták, s azon belül ma több község, illetve város úgynevezett kistérségeket alkotnak. Csepe, Feketeardó, Tiszafarkasfalva, Tiszabökény a Tiszapéterfalvai Kistérséghez tartoznak, míg Salánkot a Tiszaújlaki Kistérséghez kapcsolták. Jelenleg a Beregszászi járás közigazgatási részei.

II.1. A történelmi Ugocsa vármegye rövid történetének áttekintése

A történelmi Magyarország területén, a vármegyék képezték a magyar államszervezet alapját. Az 1871–1886 között átalakították a vármegyék struktúráját. A megyék közigazgatási alegységei a járások lettek. A mai Kárpátalja 6 történelmi vármegye területét érintik ezek: Ung vármegye, Bereg vármegye, Ugocsa vármegye, Máramaros vármegye, Szabolcs vármegye és Szatmár vármegye.¹³

Ugocsa vármegye egy kisméretű közigazgatási egység volt a Magyar Királyság északkeleti részén. Az egykori vármegye területei Ukrajna, Magyarország és Románia között van felosztva.¹⁴ A közelmúltig Nagyszőlősi járásnak nevezték az Ukrajnához tartozó területeit, bár kisebb részei Huszti illetve az Ilosvai járáshoz voltak csatolva, székhelye Nagyszőlős volt. Mint említettem, a jelenlegi ukrán kormány decentralizációjának következtében a fent említett járás megszűnt, s összevonásra került a Beregszászi járással.

A vármegye területének nagy része síkság volt, a területet a Tisza folyó osztotta ketté, a folyó jobb partján a Nagyszőlősi-hegység feküdt. Északról Bereg vármegye, keletről Máramaros és Szatmár vármegyék, délről Szatmár vármegye, nyugatról Bereg és Szatmár vármegyék határolták.¹⁵

Ugocsa vármegye a 12. század folyamán Bereggel együtt királyi vadászterület. II. Géza idején flamandok, később szászok telepedtek le a Tisza mellett. A tatárjárás után elpusztult falvakat

¹³ MOLNÁR D. István: Kárpátalja Közigazgatás-története, etnodemográfiai változásai és községnév rendezései, In: Brenzovics László (szerk.) Kárpátalja története. Örökség és kihívások. II. RFKMF–„RIK-U” Kft., Beregszász–Ungvár, 2021. 13.

¹⁴ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 14. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁵ SZABÓ István: Ugocsa megye. Hatodik Síp Alapítvány–Budapest; Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 14. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

helyreállították, ekkor telepedtek le itt a Gutkeled, a Káta és a Hunt-Pázmán nemzetség, a régi családok közül a Szirmayak és a farkasfalvai Farkasok voltak még jelentősek. A terület központja Szőlős, 1262-ben említik először számos más településsel együtt. Ugocsa területén két erődítmény is próbálta megvédeni az itt élőket. 1308-ból származnak az első írásos emlékek a nagyszőlősi Kankó várról, melyet Károly Róbert leromboltat, majd a Perényiek idején a 16. században lovagvárrá avanszált, de a század eseményei nem kedveznek a várnak, újra lerombolják. 1315-ben említik levéltári okmányok a királyházi Nyaláb várat. Komjáthy Benedek pozsonyi kanonok a Perényiek hívására érkezett e vidékre, s itt fordította le magyar nyelvre Pál apostol leveleit, s itt alkotott Ilosvai Selymes Péter lantos is. A három részre szakadt ország évtizedei alatt többször cserélt gazdát ez a terület, amely kihatott az itteni lakosok gazdaságára is. A Rákóczi-szabadságharc idején, az itt élők a nagyságos fejedelem hű emberei voltak, majd a krími tatárok betörése egészen a 19. század végéig visszavetette a fejlődést a vidéken. Az 1880-as évekbeli vasúti építkezések gazdasági fellendülést hozott a területnek.¹⁶

Az egykori Ugocsa vármegye két járásból állt a Tiszáninneni járásból, székhelye Nagyszőlős és Tiszántúli járásból, központja Halmi.¹⁷ Majd létrehozták Királyházi járást is, székhelye Királyháza (1918-ban jött létre).

1918-ban Ugocsát a csehszlovák hadsereg szállta meg, egy részét a román királyi hadsereg, majd a békeszerződéseknek „köszönhetően” három részre szakadt. Az első bécsi döntés alapján Ugocsa nyugati része visszakerült Magyarországhoz, majd 1939-ben a trianon előtt Ugocsa vármegyéhez tartozott csehszlovák területeket Máramarosi közigazgatásához tagolják be. A második bécsi döntéssel Ugocsa déli részét is Magyarországhoz csatolták. A második világháború után, Ugocsa északi része a Szovjetunióhoz, azon belül Ukrajnához került.¹⁸

II.2. Csepe település nevének eredete és története

„Nevének magyarázata: Chepe...Pusztá személynévből keletkezett magyar névadással...”¹⁹ Az alapjául szolgáló személynév a magyar régi nyelvi Csépán, „István” személynév becéző alakja. Csepéről a legrégebbi írott feljegyzések a 13. század végéről találunk, ez időben a Farkas Igmánd nemzetségei voltak a birtokosai. Később Thyba fia, Miklós nyerte adományként V. István királytól,

¹⁶ SZABÓ István: Ugocsa megye. Hatodik Síp Alapítvány–Budapest; Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 14. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁷ MOLNÁR D. István: Kárpátalja Közigazgatás-története, etnodemográfiai változásai és községnevezései, In: Brenzovics László (szerk.) Kárpátalja története. Örökség és kihívások. II. RFKMF–„RIK-U” Kft., Beregszász–Ungvár, 2021. 13.

¹⁸ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 14. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 15. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

majd a Csepy család kezére került.²⁰ Más forrás alapján a következőket tudhatunk meg a településről: „*A falu az ugocsai kismemesi vidékhez tartozik, 1320-ban szerepel először, mikor a falu birtoka felett Ákos fiai: Guba comes, Péter és Máté s Mikó (Péter fia) Miklós, továbbá Fertes fia Péter, akik az előző évben egymás között osztották fel ugyancsak ugocsa megyei Csedreget és Almást, Kopasz Miklósnak, a Sásváry család őseinek István nevű fiával osztozkodnak. Ez az osztozás arra mutat, hogy a csepei nemesek a sásváriakkal közös törzset alkottak. Ákos fiaitól származtak az Ákos és Zoltán nevű csepei nemesi családok, melyek nagyszámú tagjai a XIV–XVI. Századok folyamán jóformán egyedüli birtokosai voltak a nevét három ízben is változtató falunak. a falu Ákos- illetve Péterfalva néven csak egy ízben szerepel, ezután másfél századon keresztül Teleknek vagy Telkinek nevezik. Mikor vagylagosan kezdik a személynévből eredő Csepe és Telki néven nevezni, az utóbbi egy ízben praediumként szerepel, ami arra mutat, hogy a névváltoztatást a falu helyválttatása vonhatta maga után, a helyválttatást pedig valószínűleg a Tisza kényszerítette ki, hiszen a szomszédos Öszödfalvát is ez pusztította el. Később az Ákos család kihalt, s birtoka a leányág kezére jutott. A jobbágyság a XVI. században magyarnak tekinthető, bár már ekkor némi nyoma látszik a későbbi erős rutén betelepülésnek.*”²¹

A Bereg–Ugocsa vármegyében elterülő magyar falu a hozzátartozó csepei tanyákkal együtt a Csepy család birtoka volt.²² A Czáró Fogarassy család eddigi kutatásaim alapján 17–18. század fordulóján telepedett le, házassági kapcsolatok révén.²³ A Nagyszőlőstől közel 20 kilométerre fekvő településhez évtizedek óta két társközség tartozik: Csomafalva és Tiszahetenyi. Ma már „elukránosodott” településként tartják számon. A faluban műemlék is található, mégpedig a református templom. A csepei református templom Kárpátalja kiemelkedő műemlékeihez tartozik.²⁴ A tömzsi, alacsony tornyú templom valamikor a 12. század végén, a 13. század elején épült.²⁵ A pontos dátum nem ismert, de már a tatárjárás idején állt. Az 1500-as években úgy szólt a törvény, hogy amilyen vallású a földesúr olyan vallást vett fel a település lakossága is.²⁶ A Csepy családdal egyidőben a falu lakossága is áttért a református hitre. „*A templom épülete kőből készült, alatta alagút volt kiépítve, amely az elmondások szerint a Fekete-hegyig vezetett. Ennek ajtaját a későbbi felújítások során meg is találták. Az erős falak és az alagút védelmet és menekülési lehetőséget*

²⁰ BOTLIK József – DUPKA György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Kárpátaljai Magyar Könyvek. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 1993, 145–146.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 16.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

²¹ SZABÓ István: Ugocsa megye. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest; Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994., 148–149.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 16.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

²² KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 16.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

²³ Uo., 16.

²⁴ Uo., 16.

²⁵ Uo., 17.

²⁶ Uo., 17.

nyújtott az embereknek a tatárjárás idején”²⁷ Több más ismeretterjesztő munka is foglalkozik a csepei református templommal: „A templom torony nélküli, szentélye sokszögzáródású, sarkain támpillérekkel. Hosszája a szentélytől szélesebb és magasabb, nyugati homlokzatának sarkain támpillérek vannak. Említésre máltó számárhátíves nyugati kapuja. Pálcátagos, csúcsíves ablakainak osztóbordái hiányoznak. A szentély bordás csillagboltozattal fedett, csúcsíves, sarkított diadalív választja el a hajótól. A diadalív déli oldalához épült szószéknek díszes koronája van. a szószék melletti fedeles papi pad szintén említésre méltó. a szakirodalom szerint a szentély falában gótikus pasztofórium, északi oldalán pálcátagos sekrestyeajtó volt. Jelenleg ezek nem találhatók. Klenódiumai között említik 1628-as ónkannáját, 1714-es aranyozott ezüstkelyhét az alábbi felirattal:

„Váradi Mária asszonytól 1714”. A templomtól nyugatra fa harangláb, mellette díszvázás klasszicista emlékoszlop áll a következő felirattal: ”Fogarassi Beniamin s unokája a szelíd Berta emlékek emelt május 30dik 1848.”²⁸

A mai iskola területén állt az egykori Fogarassy-kúria, melyet sajnos lebontottak. Az iskolaudvaron található családi kriptát lebetonozták. Az 1998-as, Kárpátalja szinte egész területén tomboló árvíz idején a megmaradt gazdasági épületek is lebontásra kerültek.

II.3. Tiszafarkasfalva település nevének eredete és története

Farkasfalva nevének magyarázata: A helység neve a magyar Farkas névből alakult ki. A település „Fő urai: nagyobb részben a Farkas nemzetségbeliek, továbbá Dózsa, Balogh örökösök. Sorsa fokozatosan összefonódik Bökénnyel.”²⁹

Jelenleg e helység ad otthont a Tiszaháti Tájmuzeumnak. 1971-ben az akkori kolhoz elnök kolhoztörténeti kiállítást nyitott az egykori Fogarassy-kúriában, mely bár továbbra is fennmaradt, az egykori úri lak mára helytörténeti múzeummá bővült.

A kúria 1890-ben épült klasszicista stílusban, bár az épület jobb oldali frontján a gótika korát idézi, csúcsíves ablakok sorakoznak.³⁰ Az épület és a hozzá tartozó birtokot Czáró-Fogarassy

²⁷ KÁLLAI Szabolcs – KÖTELES Viktória – BÍRÓ András: Kárpátalja száz csodája – Rejtőzködő értékek nyomában. Totem kiadó, Budapest, 2009, 106-107.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 17. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

²⁸ DESCHMAN Alajos: Kárpátalja Műemlékei. Tájak – Korok - Múzeumok Kiskönyvtára, Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület, Budapest, 1990, 68-69.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 17. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

²⁹ BOTLIK József – DUPKA György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Kárpátaljai Magyar Könyvek. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 1993., 172–173.

³⁰ KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023., 5. Elérhető: <https://klebelsbergosztodij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

Imre 1893-ban vásárolta meg Farkas Györgytől.³¹ 1944-ben a nemesi udvarház épületét orvosi rendelővé alakították át, ahol Fogarassy István (1893–1965) – a család leszármazottja és a birtok korábbi tulajdonos – egészen haláláig dolgozott.³² A helytörténeti kiállításnak otthont adó kúria állapota siralmas, omladozik, a tető beázik, áram sincs az épületben, s az egykori 2080 történelmi jellegű tárgy- és dokumentum együttese erősen hiányos, illetve kaotikus rendszerben található.³³

A két település rövid történetének bemutatása azt a célt szolgálja, hogy jobban megismerjük a Czáró Fogarassy család környezetét. Csepében volt az ősi családi kúria, amit a 70-es években lebontottak, s a helyén építettek meg a jelenlegi középiskola épületét. A-családi kriptát lebetonozták, s jelenleg az iskola kézilabdapályájának közvetlen szomszédságában található. A tiszafarkasfalvai Fogarassy-kúria épülete még napjainkban is megtekinthető a Tiszaháti Tájmuzeum részeként. A kutatásaim során felkerestem a tiszafarkasfalvi kúriát, bár egyértelműen a Fogarassy családhoz kapcsolódó tárgyakat, dokumentumokat nem sikerült azonosítanom. Több adatközlő beszámolója alapján feltételeztem, hogy a múzeumban található a kutatásomhoz kapcsolódó adatokat. Jelenleg a múzeum leltárkönyvét nem lehet megtekinteni. Még sem volt teljesen eredménytelen a látogatásom, érdekes iratokra és fényképekre bukkantam, de azok a bótrágyi származású Benyovszky családhoz köthetőek, amelyeket digitalizáltam. Milyen összefüggés van a két család között? Ez egy jövőbeli kutatási téma lehet.

³¹ KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023., 5.
Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf>
(2025-01-21)

³² Uo., 5.

³³ Uo., 5.

III. FEJEZET. A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD TÖRTÉNETE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK, SZAKIRODALOM ÉS ORAL HISTORY ALAPJÁN

A Fogarassy család Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Zemplén vármegyében honos.³⁴ Nagy Ivánnál a következőket olvashatjuk a családdal kapcsolatosan: „*Ugocsa megyében birtokos e század elején Fogarassy Ferenc és Mátyás Komjtáthon; – János és Pál Gódnéyházán. Zemplin vármegyében a Fogarassy család bírja Tóth – Krivát és közbirtokos Geszthelyen is. Szathmár vármegyében – hol a család nevét Czáró melléknévvel találjuk írva (Czáró-Fogarassy) e század elején birtokos a család Mátészalkán. Fogarassy László (1809-ben) alszolgabíró, birtokos Csengerben és Nagy-Szekeresen. Fogarassy Imréné csicseri Ormos Borbála birt Nagy-Ar, Darno, Tisza-Becs helységeiben. Fogarassy Antal 1765-ben Szathmár megye alszolgabirája volt. Valjon az előszámláltak mind egy családnak sarjadéka-e? – adatok hiányában meg nem mondható. Abuj megyében alsóviszti Fogarassy családot találunk, melyből Fogarassy János tudós nyelvészti író is származott. Született ez a nevezett megyében Kásmárk helységben 1801-ben. 1838-tól a m. Akadémia tagja, jelenleg a pesti kerületi főtörvényszék ülnöke. Kiadott munkái által a jogtudomány és a magyar nyelv körül szerzet szép érdemeket... a Fogarassy család. Alapítja Fogarassy Tamás, kit I. Ferenc király 1795-ben nemesített meg. Czimere négyfelé osztott paizs. Az első és negyedik osztály fekete mezejében királyi koronán egy koronás ezüst oroslán áll hátulsó két lábán; első jobb lábával kivont kardot markolva. A második és negyedik osztály arany mezejéből panyókásan öltözött kék magyar ruhás hadi férfi áll, fején kalpaggal, jobbában meztelen kardot villogtatva. A paizs fölötti sisak koronájából szintén a leirt magyar vitéz nyulik ki, kivont karddal. Foszladék jobbról ezüst-fekete, balról arany-kék.*”³⁵

Más források szerint, a Fogarassy nemzetség 1662. szeptember 6-án kapott címet és nemesi oklevelet I. Lipót királytól Pozsonyban; ezt Ardón hirdették ki 1664-ben. Fogarassy Mihály, mint főszerzeményező kapott ösiséget feleségével, Oláh Margittal, a nemesi cím mellékadományosai rokonai András, Gergely, János és György voltak.³⁶

A Fogarassy név eredetéről a következőket olvashatjuk Hajdú Mihálynál:
„*Típusa Helynévi eredetű, magyar családnév. Változatai Fogarasi 1528, Fogarasy 55, Fogarassi*

³⁴ NAGY Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal I–XII. + 1 pótkötet. – Pest: Beimel – Kozma – Ráth, 1857–1868, 4. kötet 188–189.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 18.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

³⁵ Uo., 18.

³⁶ KEMPELEN Béla: Magyar nemes családok IV. kötet, Nemzeti örökség kiadó, 2024.155–156.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 18.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

16, Fogarassy 197. Más változatokkal együtt összesen: 1807. Eredete A helynév töve, a fog ige ősi ugor kori szó, amelyből a magyarban alakult ki a fogoly~ fogor madárnév. Ez utóbbi kapott 'valamivel ellátott, valamiben bővelkedő' jelentésű -s képzőt. Bereg és Fogaras vármegyében levő Fogaras településünk nevének jelentése tehát 'fogolymadarokban bővelkedő hely'. Ez a helységnév az 'onnan/oda való' jelentésű -i képzővel kiegészülve lett eredetre, származási helyre utaló családnév. Elterjedtsége a nyelvterület keleti felében, főként Brassó és Nagyszeben környékén gyakoribb. „³⁷

A Czáró Fogarassy család házasság révén került az egykori Ugocsa vármegye területén lévő Csepe nevezetű településre. A szilágysomlyói származású Czáró Fogarassy Zsigmond nőül veszi Ákos Katalin, így kerül be az ugocsai középirtokosok névjegyzékébe a család. Levéltári iratokból kiderül, hogy Ákos Katalin még 1732-ben hajadonként istenkáromlási ügybe keveredett.³⁸ Férje Czáró Fogarassy Zsigmond első írásos említése csepei lakosként, 1759-es datálású, két jegyzőkönyv is foglalkozik peres ügyeivel: a csepei Czáró Fogarassy Zsigmond felelősségre vonási ügye, amiért nem teljesítette a bírósági határozatot a Domásdi Barbara vagyona feletti jelzálog megszüntetéséről,³⁹ illetve a csepei parasztok kihallgatási jegyzőkönyve Czáró Fogarassy Zsigmond földbirtokos Fehér István és Nicki Ferenc nemeseknél található családi iratainak visszaszerzési ügyében.⁴⁰ Örökségbe kapják még a folyamatos pereskedést a birtokhatárok végett a báró Perényi családdal. Levéltári iratok bizonyítják a két nemesi család rossz viszonyát és pereskedésüket a szenvedő fél minden esetben a Fogarassyak.⁴¹ Több jegyzék, peres ügyirat bizonyítja azt a tényt, hogy a családtagok is számos alkalommal keveredtek vitás helyzetbe a vagyonelosztás végett.

Józan Lajos nyugalmazott református lelképásztor Péterffy Lajosra hivatkozik alsóviszti Czáró Fogarassy család csepei ágának genealógiai összeállításában.⁴² Az eddig fellelhető levéltári iratokban nem találkoztam az Alsóviszti előnévvel a tárgyalt család kapcsán. Két esetben fordul elő a név említése, az egyik egy síremléken, amely a csepei református sírkertben található. Az elhunyt neve alsóviszti Czáró Fogarassy Gábor (1859–1889). Eddigi kutatásaim során a levéltári forrásoknál sem került rögzítésre az alsóviszti előnév, még az elhunyt Fogarassy Gábor peres ügyiratánál sem szerepel. A másik említés a Szatmárnémetiben 1914-ben kiadott *Heti szemlében* történik, egy gyászjelentésből értesülünk alsóviszti Czáró Fogarassy Zsigmondné elhalálzásáról.

³⁷ HAJDÚ Mihály: Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink. Tinta tankönyvkiadó, Budapest, 2010, 118.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 19. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

³⁸ KTÁL, Fond P-674, 8. op., 996. ügyirat, ark. 7

³⁹ KTÁL, Fond P-674, 8. op., 1811. ügyirat, ark. 26.

⁴⁰ KTÁL, Fond P-674, 8. op., 1788. ügyirat, ark. 5.

³⁹ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1869. ügyirat, ark. 43.

⁴² KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 19. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

III.1. Levéltári források

Kutatómunkám során a vizsgált család és kapcsolatrendszerének a feltérképezését tűztem ki célul, elsősorban a primer forrásokra alapozva a tárgyalt településeken. A Kárpátalja Területi Állami Levéltári beregszászi osztályán való kutatásom az adott témában közel egy évtizedig tartott. Már a 90-es évek végén felvettem a kapcsolatot a levéltárral, de akkor még szinte lehetetlennek tűnt a kutatás az akkori viszonyok közepette. Korábban börtönként szolgáló beregszászi levéltári épületben a felhalmozott iratok fennmaradása veszélybe került, majd 2014-ben Európai Unió Keleti Partnerség programjának keretében elkezdődött végre a levéltár épületének felújítása. Budapest Főváros Levéltárának munkatársai pedig, állományvédelmi munkák elvégzésében segítettek, az iratok tisztításának, konzerválásának korszerű módszereit ismertették meg a beregszászi levéltárosokkal, valamint új eszközökkel is támogatták az intézményt. A projekt 2017-ben folytatódott, s megkezdődött az értékes iratanyagok digitalizálása is, amely most is folyamatban van. 2015-ben már sikerült néhány kutatható irathoz hozzáférnem, de a legtöbb fondjegyzékben szereplő irategységek még nem voltak előkészítve a megtekintéséhez illetve az sem volt még biztos, hogy sikerül ezeket megfelelően helyre állítani. Így közel egy évtizedig tartott, míg a jelenleg általam vizsgált Czáró Fogarassy családdal kapcsolatos irategyüttesekbe betekintést nyerhettem. Sajnálatos módon, néhány dokumentum az évek során úgy megrongálódott, hogy nehezen olvasható illetve még mindig előkészület alatt van. A levéltár munkatársai nagyban segítették munkámat.

Látogatásaim során kutatásaimhoz felhasználtam segédletként, Delehan Mihajlo Vasziljevics és Kutassy Ilona *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provinciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között* című munkáját.⁴³ Az intézményi fondok ABC-rendjében kutatva megtaláltam a Csepei körjegyzőségre vonatkozó adatokat, amely a kiadvány 115 oldalán datálja az ide vonatkozó adatokat. Fond szám 269, leírási egység 1–2, évkör 1939–1944.⁴⁴ Jelenleg még ez az irategyüttes még nem kutatható. A személynévmutatónál nem találkoztam a kutatandó család előneveivel, így Ugocsa vármegye főispánjának iratait tettem meg kutatómunkám tárgyává. A 674 fond számú és 16 leírási egységet tartalmazó, 1479–1918 évkör aktái közt találtam rá a kutatásaimhoz elengedhetetlen levelekre, összeírásokra, aktákra.⁴⁵ Mivel Ugocsa vármegye két járásra volt felosztva, majd létrehoztak egy harmadikat is, ezért vizsgálatom tárgyává tettem a 252 fond számú 1898–1919 évkör aktáit, amely a

⁴³ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 20. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁴⁴ Uo., 20.

⁴⁵ Uo., 20.

Halmi királyi körzeti bíróság, Halmi község, Szatmár vármegye néven szerepel a címjegyzékben.⁴⁶ A fentiekben már volt szó a Tiszáninnen-i járásról illetve a Tiszántúli járásról Halmi központtal, amely 1919-ig a saint-germaini békeszerződésig fennállt.⁴⁷ A békeszerződés értelmében Ugocsa vármegye nagyobb részét Csehszlovákiához csatolták, így természetesen megváltozott a közigazgatási egységek felosztása, de addig Csepe települése a történelmi Ugocsa vármegye Tiszántúli járásához tartozott. A 252 fond számú megnevezése meglátásom szerint téves, s a felkészületlen kutatókat tévútra vezethetik. Az általam áttekintett irategységek közül egyetlen egy tartalmaz magánlevelezést, a többi akta a család peres ügyeivel foglalkozik. A legtöbb jegyzék birtokhatárok közötti vitáról, adóság meg nem fizetéséről, becsületsértési ügyekről illetve adók befizetésének elmaradásáról szól. A legrészletesebb leírásokat tartalmazó leírási egységek, az árvaszéki jegyzőkönyvek, melyek alapján részletes betekintést nyerhettem a család birtokviszonyaiba illetve azok változásaiba. A levéltári irategyüttesek tanulmányozása során, mint már említettem a fentiekben, először 1759-es datálású ügyirat említi Czáró Fogarassy család nevét Csepe településen, mégpedig a csepei Czáró Zsigmond felelősségre vonási ügye, amiért nem teljesítette a bírósági határozatot a Domásdi Barbara vagyona feletti jelzálog megszüntetéséről.⁴⁸

A következő általam vizsgált dokumentum egy több évig tartó pereskedést ölel fel, mely 1763–1768 közötti időszakot tárgyalja. A csepei Zoltán György felelősségre vonási ügyét követtem nyomon, aki a csepei Czáró Fogarassy földbirtokos jobbágját letartóztatta. Az ügyirat kétnyelvű latin-magyar, a latin nyelvű ívek nehezen olvashatóak, ráadásul 1723-as évszámmal datálták, fennáll a lehetősége, hogy két irata együttest összekeverték. A magyar nyelvű iratokból kiderül, hogy asszonyfélést volt a háttérben, Zoltán György volt a sérelmezett. A csepei Czáró Fogarassy örökös jobbágya elszökött a felelősségre vonás elől, s a későbbiek során Váriban elfogták fiával egyetembe.⁴⁹

A következőben vizsgálatom tárgya egy magánlevelezést tartalmazó irat, amely 1813-as keltezéssel van ellátva, a levélből kiderül, hogy levélíró sárospataki diák, aki személyes levelet ír családjá férfi tagjához, melyben a jövő évi rendezvényekhez kér bort családjától, miáltal nagy tisztességnak fog örüdni a kollégiumba. A levelet e képen szignózza: „*igaz szivü atyafia Czáró Fogarassy Beniamin*”⁵⁰

⁴⁶ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 20. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁴⁷ MOLNÁR D. István: Kárpátalja Közigazgatás-története, etnodemográfiai változásai és községnév rendezései, In: Brenzovics László (szerk.) Kárpátalja története. Örökség és kihívások. II. RFKMF–„RIK-U” Kft., Beregszász–Ungvár, 2021. 13-14.

⁴⁸ KTÁL, Fond P-674, 8. op., 1811. ügyirat, ark. 1-5.

⁴⁹ KTÁL, Fond P-674, 8. op., 2007. ügyirat, ark. 27.

⁵⁰ KTÁL, Fond P-674, 6. op., 616. ügyirat, ark. 3.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 20. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

Az egyik legérdekesítőbb kutatási témához kapcsolódó, levéltári állományban fellelhető dokumentum, 146 folioból áll és az 1821–1834 közötti időszakot tárgyalja, melynek törzsanyagát az elhunyt Czáró Fogarassy Benjamin hagyatékának teljes körű összeírását tartalmazza, melynek megnevezése, Az elhunyt Fogarassy Benjámín csepei lakos vagyonának átadási ügye az örökösöknek. Az akta egy jegyzékkel kezdődik, melyet Vállyi Terézia kézjeggyel van ellátva és jól láthatóan utólagosan került rá az évszám 1822. szeptember 10.⁵¹ A következő irat egy magánlevél melyet Vállyi Terézia írt, melyben: „*néhai első férjétől Czáró Fogarassy Benjámintól származott neveletlen István fiammal és Márta lányommal, én édes anya kéri, nagyon meg érzékenyesen, hogy Tisz Cz. Fogarassy József Ur meg emlisen két neveletlen gyermekem, a néhai Anyjok Jóságából illető részek ki szakasztását célzó kérelemmel...*”⁵² Ne ítélkezzenek felette, hogy újra férjhez ment, úgy mit édesanya nem akarja megrövidíteni gyermekei örökségét csak azon értékeit kéri, melyet a megboldogult első férjének házához vitt.⁵³ Majd a következő korabeli feljegyzés taglalja Czáró Fogarassy Benjamin 1808–1813 között szerzett javait, melyet felesége nevének beiktatása nélkül szerzett illetve közli azon javadalmak listáját is melyet házassága idején feleségével együtt szereztek.⁵⁴ Majd Vállyi Terézia asszony másodszori férjhezmenetele alkalmával kéri azon javakat, melyeket özvegyisége révén megilletik, itt igen pontos felsorolás következik lábas jószágokról, ezüst nemükről, melyet Almási Mátyás írt össze.⁵⁵ A következő feljegyzések 1822-ből származnak és a néhai Czáró Fogarassy Benjamin jobbágyainak névsorát közlik a történelmi Ugocsában, s azok teljes körű adóssággal kapcsolatos jegyzékét. Az irategyüttes részletes összeírást tartalmaz az elhunyt máramarosi birtokrendszeréről is. Részletes, körültekintő leírások következnek a birtokolt területekről: „*Az alább irtak ezennel megésmerjük, hogy ezen T.N. Máramaros Vármegyének közelebb mult 1821-es esztendőben December Holnap 10-k és következett napjain tartott Közzgyűléséből, a 2143 szám alatt költ Kegyes Határozás következtében Tekéntetes Nemes Ugocsa Vármegyében, Csepe helyégben meghalálozott, néhai Tekéntetes Czáró Fogarassy Bénjámin Úrnak*

⁵¹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 21.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 1.

Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁵² KTÁL, Fond P-674, 6. op., 616. ügyirat, ark. 3. KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 21.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 1.

Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁵³ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 21.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 2.

Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁵⁴ Uo., 21.

⁵⁵ Uo., 21.

*elmaradott árváit illető, és az alább megnevezendő helységeken találtatott fekvő javakra következő módon írtuk és jegyeztük fel.*⁵⁶

Czáró Fogarassy József máramarosi táblabíró értesíti Ugocsa vármegye közgyűlése az Czáró Fogarassy Benjámín árvák javainak összeírásáról és azok kezeléséről, s megküldik a részletes összeírást a néhai testvérenek. Ebben az irategységben részletes, mindenre kiterjedő összeírást találhatunk, különösen érdekes volt számomra az ingatlannal foglalkozó leírát.⁵⁷

„Csepében a Napkeleti soron van egy Curia, Délről Osváth Pál Úr, balról a néhai Zóltán Pál Úr pusztá telke szomszédságában, ennek belső kapacitása 6. öblös. Ezen vagyon egy zsindelezett Residentionály ház talpra téglafalakkal felépítve, a pitvaron és a tornácson kívül a konyhával együtt 6. osztályos, melyen az ajtót, annak zárjai, és az ablakok minden készüléseivel együtt a napkeleti végen lévő kis szobákban található 28 ablak karika hijján épségben vagynak. Ezen épületnek ebédlőszobájában vagyon egy már megrepedezett zöld kájha fűtő, a mellette lévő oldal szobában egy téglából rakott kandaló vasrudakra és vas lábakra felállítva, a két első szoba kis is van pádimentonozva, már az asszonyság özvegyiségében, de még az Ura idejéből maradt deszkákkal, a Házat pedig még a néhai Fogarassy Zsigmond Úr építette – ezen háznak mind a két végében vagyon egy egy árnyék szék a zsindelezett már félviseletes.

Másodszor. Vagyon ezen ház megett az uttza felé egy nagy Plafieres, és 4 sushos deszka oldalú zsindeley és apro marha ól, melynek az alsó emeletében egyik végében sertés hizlaló ól gyanánt használatathatik; ez minden részeire nézve fél ócskás épület, még az özvegyült Fogarassy Beniamin Úr életében a mostani élő özvegyével együtt laktában építetvén.

Harmadszor. Vagyon egy jó állapotú Gramarium, Residentionális ház eránt az uttza felől 9 öles, melyet még az öreg Fogarassy Sigmund építettett, de azután a Fogarassy Beniámin Úr ez előtt mint egy 6. esztendővel bezsindeleyzettette.

Negyedszer. Vagyon ágasokon álló zsindeleyes tengeri kas is...

Ötödször. Vagyon egy... suchos pálinka ház, mely Fogarassy Bénéiamin Úr zsindeley alá ezelőtt valami 8. esztendővel építettett egyik vége istálló gyanánt is használtatik.

Hatodszor. Vagyon egy ágasokra épült 13. öles marhaistálló jó hidlásokkal, és jászlakkal zsindeley alatt, melyet hasonlóul Fogarassy Bénéiamin Úrhalála előtt kevésse átépítettett.

⁵⁶ KTÁL, Fond P-674, 6. op., 664. ügyirat, ark 19; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 21.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 2-3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁵⁷ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 22.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023. 3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

Hetedszer. Vagyon egy dülő félben levő zsindeyes cselédház 7. öles a konyhával együtt 3. osztályu, ennek már minden részei már ócskások, ezt Fogarassy Bénémin Úr nőtlen korába építtette.

Nyólczadszor. Vagyon egy ágasokra épült 9. öleshosszuságu zsindeyescsűr, melyet még az öreg Fogarassy Zsigmond Úr építtetett, Bénémin Úr már házaskorában reparáltatta, végtére pedig az Úr halála után az özvegy I. Váji Keresiaasszony dránicztatta be.

*Kilenczedszer. A Curia végében vagyon egy négy ül ágasokra épült szalmás kondás ház Fogarassy Bénémin Úr által paraszt munkával építtetve...*⁵⁸

A továbbiakban részletes hosszú évenkénti leírásokat olvashatunk a birtokállományról, s az 1822-es összeírás végén Vályi Terézia javainak kiadását is szorgalmazták.⁵⁹

*„1822 esztendőben, Februáris 23-i napján, a néhai tekintetes Czáró Fogarassy Bénémin Úr javainak üsszeírására Csepében, kijöven, és Brücsök Klára, Rosics Hona Badóka Matyiné, Almási Mátyás, és Baryku Mátyás régi, és mostani cselédek megesketvén, ezeknek vallásából a Csepei Biró Sanyku György, Hütösök Szüts Mihály, Szüts László, Badók Mihály, Lukáts János, Kis György jelenlétekbe, és befolyásával, azon összeírást a következő módon vittük végbe. Legelsőben a házi móbiliákat vévén maga T. Izsák Lajos Úr és élete párja I. Váji Therresia asszony megösmerték, hogy azokból Csenger=ujfaluba elvitték...*⁶⁰

Majd levelezések következnek Ugocsa vármegye és Máramaros vármegye táblabírái között az árvák javainak ügyében. Aztán egy 1826-os évi elismervényben, megtaláljuk a törvényes gyám nevét, aki már néhai Czáró Fogarassy Miklósként említene 1826-ban.⁶¹ Az iratok nehezen olvashatóak, sok esetben a tinta elhalványult, mert többször is nedvességnak volt kitéve az irategyüttes.

Újabb összeírások következnek, de már a néhai Czáró Fogarassy Miklós hagyatékáról, kinek

⁵⁸ KTÁL, Fond P-674, 6. op., 664. ügyirat, ark 28-30; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 21.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 2-3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztodij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁵⁹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 60.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023. 3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztodij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁶⁰ KTÁL, Fond P-674, 6. op., 664. ügyirat, ark. 38.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 23-24.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023.3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztodij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁶¹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 24.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023.3.

Elérhető: <https://klebelsbergosztodij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

árván maradt Miklós nevezetű fia.⁶²Több irat a néhai Czáró Fogarassy Benjamin árvaival nem foglalkozik, a továbbiakban hűtlen kezeléssel vádolják ifjabb Czáró Fogarassy Miklós gyámjait, azok közül Majos Menyhért elhalálozott és özvegye viszi tovább peres ügyeit, aki csatolja férje összeírását a néhai Czáró Fogarassy Miklós hagyatékáról. Ezen részletes összeírással zárul az irategység.⁶³

Kutatásaim egy ideig elakadtak a levéltárban, de 2022-ben sikerült újabb fondokat helyreállítani a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztály munkatársainak. Ennek kapcsán került figyelmem középpontjába 252-es fondjegyzék, amely a 252 fond számú 1898–1919 évkör aktái, amely a Halmi királyi körzeti bíróság, Halmi község, Szatmár vármegye hivatalos néven szerepel a címjegyzékben. Voltak olyan iratok, melyeket megtekinthettem, s voltak olyanok is melyre 1-2 hetet kellett várnom, mert helyreállításra vártak. A levéltár beregszászi osztályának munkatársainak köszönhetően, több irategyüttest is kérésemre beütemeztek illetve megtörtént azok szakszerű restaurálása.

Az 1890-es ügyirat Fogarassy Gábor csepei lakos ingatlanja feletti tulajdonjog megállapításának ügye foglalkozik, s annak a halmi királyi járási bíróság polgári osztályának végzését tartalmazza: „1889. Deczember 20-án 3505.6sz. a kelt hagyaték által végzése alapján a tulajdonjog a csepei 6. sz. tjkoben. A 1–4 rend 6–39. 146. 166. hz. sz. a. foglalt birtokra Fogarassy Sándor és Fogarassy Gábor kiskoruak javára közös egyenlő arányban örökösödési jogczimen, az özvegyi haszonélvezetijog Nagy Júlia özv. Fogarassy Gáborné javára a zálogjog aszk 1205/89 számú kivetés szerint 122 frt. örökösödési illeték 6% kamatai erejéig a kir. kincstár javára bekebeltetni rendelkezik.”⁶⁴ Több formanyomtatvány is megtalálható az iratok között, telekkönyvi kérvényi ügyében.

A következő ügyirat szintén ingatlan feletti tulajdonjog megállapítási ügyet tárgyal, Fogarassy Zsigmond kapcsán, amely 1898-as eseményeket rögzít. Az akta az ügyirat másolatát tartalmazza, mely egy adásvételi szerződés. Fogarassy Zsigmond 2 hold területet ad el a következő személyeknek: Bodnár László, Prokap Julianna, Fülöp Ignác és neje Egresi Mária csepei lakosoknak.⁶⁵

A következő irategyüttes Fogarassy Zsigmond csepei lakos vagyonának zárolási ügye az adói ki nem fizetése miatt,⁶⁶ illetve Fogarassy Zsigmond csepei lakos vagyonának elérvezetési

⁶² KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 24. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980). Beszámoló*, 2023., 4. Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

⁶³ Uo., 24.

⁶⁴ KTÁL, Fond P-252, 2. op., 747. ügyirat, ark. 8.

⁶⁵ KTÁL, Fond P-252, 2. op., 1029. ügyirat, ark. 2.

⁶⁶ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 482. ügyirat, ark. 4.

ügye.⁶⁷ Az elárverezési ügy a következő irattal kezdődik, amelyben Werkuer Ármin kereskedő nevében ügyvédje kérelmezi, hogy a Tekintetes Királyi Törvényszék Fogarassy Zsigmond országgyűlési képviselőt, csepei lakost az ítélet értelmében kötelezze járandóságának, s azon kamatainak kifizetésére. Számos csatolt dokumentummal van alátámasztva az ügyvéd által benyújtott kérelem: kielégítési kérvénnyel, 19142/905 ügyiratszámú végzéssel, sürgetési naplóval, végrehajtási jegyzőkönyvvel. A végrehajtási jegyzőkönyv tételesen felsorolja azokat a földterületeket, amelyek lefoglalásra kerültek illetve a jószágállományról is részletes feljegyzés készült.⁶⁸ A peres ügy végül rendezésre került, amely csatolva lett az irategységhez a végzés értelmében: „A kir. járásbiróság ezen kérvény folytán ezen végrehajtási ügyben az 1905 év május hó 24-én Csepében és Szászfaluban, 1905. május hó 25-án Halmiban, Turterebesen illetve felülfoglalt ingókat valamint a 332. sz. rendelvénnyel letiltott képviselői fizetést és lakbért és Werkuer Ármin végrehajtó szemben a birói zár alól feloldja, erről a képviselőház elnökét és pénztárát értesíti s a kérelemhez képest megkeresi a halmii valamint a nagyszöllősi kir. járásbiróságok telekönyvi, hogy a 19142/905 sz. budapesti kir. törvényszék megkeresése következtében a turterebesi 1519, a Fardói 133. 249. 278. 284, a szászfalusi 122, a batári 42. 360, a Csedreki 544. 201, a kökönyösi 127, a nagytarnai 365, a szirmai 72, a csomai 38. 110, a gyulai 746, a csepei 20. 55. 140. 177. 39. 109. 221. 222 és 62, a sásvári 163. 167 és 518 szíjkevekben előjegyzett és végrehajtásilag bekebelezett zálogjogot törölni sziveskedjék. A kir. járásbiróság, Halmi, 1905 június hó 17-én.”⁶⁹ A továbbiakban a csepei Czáró Fogarassy család 20. századi krízis helyzetét taglaló iratok számolnak be a peres ügyeikről, amelyek tartozásuk meg nem fizetéséről tanúskodnak, mint például, Fogarassy Eszter csepei lakos tartozásának levonási ügye Hermann Zuzko javára,⁷⁰ Fogarassy Zsigmond csepei lakos vagyonának a Deák Ferencsel szembeni adóssága meg nem fizetése miatti zárolási ügye, Fogarassy Miklós csepei lakos vagyonának báró Perényi Zsigmonddal szembeni adóssága meg nem fizetése miatti zárolási ügye. Az utóbbi irategyüttes, Bakó Lajos ügyvéd meghatalmazásával kezdődik, melyek báró Perényi Zsigmond megbízza, hogy minden polgári peres és peren kívüli ügyében eljárjon maga és örökösei nevében.⁷¹ A továbbiakban Kalos Bertalan szirmai lakos felperes ügyének leiratát, illetve az alperes Szabó Ferenc és neje által csatolt levelekkel foglalkozik, báró Perényi Zsigmond a további leírásokban nem szerepel.⁷²

A következő évköri jegyzék Fogarassy Miklós csepei lakos vagyonának tulajdonba vételi ügyével foglalkozik, melyben először találkoztam a Fogarassy család tiszafarkasfalvai ágával. Az két akta Fogarassy Zsigmond, illetve Fogarassy Miklós adásvételi szerződését mutatja be, amely

⁶⁷ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1107. ügyirat, ark. 1-33.

⁶⁸ Uo., 20.

⁶⁹ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1107. ügyirat, ark. 25.

⁷⁰ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1197. ügyirat, ark. 1-14.

⁷¹ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1869. ügyirat, ark. 2.

⁷² Uo., 6.

apa és fia között jött létre. Az irat „a csepei 35.140.177. és sztykvekben ingatlanokat továbbá a feketeadói 178.179. és 180 sztykvekben foglat összes ingatlanait 20000 korona 00 fillér, azaz huszezer korona 00 fillér, kialkudott árért Fogarassy Miklós átveszi, a teljes kifizetés helyben megtörtént.”⁷³ Községi bizonyítvány is készült a szerződésről, melyet Lemák Mihály látott el kézjeggyével. Pontos telekrajz is készült az átruházott területekről. Ezt az adásvételi szerződést támadja meg a tiszafarkasfalvai Fogarassy Aurél, aki Fogarassy Zsigmond testvére. A járási illetékes szervek értesítik Fogarassy Miklóst, hogy a nyilvántartási határidő lejárt és mihamarabb tegyen eleget a felszólításnak.⁷⁴ Majd folytatódik a családon belüli pereskedés, mégpedig Fogarassy István csepei lakos vagyonának zárolási ügye a falubelijével, Fogarassy Amáliával szembeni tartozásainak meg nem fizetése miatt.⁷⁵ A dokumentum özv. Fogarassy Amália tiszafarkasfalvai lakos beadványával kezdődik:

„ Tekintetes kir. Járásbiróság!

Fogarassy István cs. és kir. hadnagy csepei lakos a./ alatti jogerőre való tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánított ítélet dacára az ítéletben felsorolt 12 ökröt, 7 drb. lovat, 2 drb. csikót, 2 lószekeket, 5 lóhámot és ezenkívül 1 tehenet, 1 borjut, 2 lovat és 249 drb. juhot békés birtokomból és használatomból elvonván és azzal, hogy többed magával a repositio tárgyát képező ingatlanokra azokat erővel elhajtotta, engem az ingatlanok és azok tartozékait képező instrukciók békés birtokában tovább is háborítván, perben igazolt ügyvédem útján tisztelettel esedezem: Méltóztassék javamra a kielégetési végrehajtást egy drb. fehér színű „Szarvas” nevű, egy darab fehér színű „Betyár” nevű, egy darab vörös színű „Csárdás” nevű, ...”⁷⁶ Majd pontos megnevezése és leírása olvasható az ökröknek, lovaknak. A hivatalos végzést és végrehatási jegyzőkönyv is csatolásra került.⁷⁷

Nagy terjedelmű, négy év pereskedés ügyiratát tartalmazó irategyüttes a Fogarassy Angéla csepei lakos vagyonának zárolási ügye a Nagy Árpáddal szembeni tartozásának meg nem fizetése miatt megnevezésű dokumentum együttes. A végrehajtási jegyzőkönyv minden részletre kiterjedő számbavételét a Szatmári kereskedelmi kamara végezte el a budapesti törvényszék megkeresésére. Az ingóságokra vonatkozó tételek pontos helyét is rögzítették a leírásban. A jegyzőkönyv értelmében a végrehajtást elszenvedő fél Fogarassy Zsigmond, aki közben 1914. április 18-án elhalálozott, így ügyét legidősebb gyermeke, leánya, Fogarassy Angéla viszi tovább. A családot beperlő Nagy Árpád, Fogarassy Mariannak a férje, aki Fogarassy Angéla testvére. Az eddig megállapított tőke 80000 korona, 218 leírási tételt foglal magába a jegyzőkönyv, mint például: 100 darab használt üres zsák, 1 darab pipázó asztal, 2 darab mosdóasztal márványlappal és tükörrel, 3

⁷³ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1580. ügyirat, ark. 2.

⁷⁴ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 1579. ügyirat, ark. 1-7.

⁷⁵ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark. 152.

⁷⁶ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 4192. ügyirat, 3.

⁷⁷ Uo., 4.

darab éjjeliszekrény fényezett márványlappal, 10 darab barna bőrszék, 1 darab zongora, 4 darab tarka szövetű divány; az udvaron található 2 darab kocsi szán, 5 darab új és vastengelyű lószekér, 1 darab feketére lakozott üveges hintó, 1 darab 11. kir. államvasútnál gépgyárban készült 2668 sz. gőzkazán.⁷⁸ Az istállóban található jószágok is felsorolásra kerültek, illetve a pincében található boroshordók és azok tartalma vagy éppen javításra szoruló eszközök is.⁷⁹ 1915-ben újabb tételes összeírás következik, a megbízott Molnár Pál által.⁸⁰ Összehasonlítva az előző összeírással, itt 135 leírási tétel van, amely részben követi az előző ügymenetet, de már nem tér ki a zsákokra, illetve nem taglalja a bőrszékeket helységenként, megállapítása szerint ezekből 24 darab található az ingatlanban. A jószágállomány már nem szerepel az összeírásban.⁸¹ A néhai Fogarassy Miklós ügyében, néhány árvaszéki feljegyzés megtalálható az iratok között.⁸² A pereskedés egészen az árverési hirdetmény kiadásáig húzódott, mely Halmiban 1916. december 12-én lett elrendelve.⁸³ Újabb összeírásra kerül sor. Az árverést 1917. február 4-re tűzték ki.⁸⁴

Levéltári kutatásom során a fentiekben taglalt irategyütteseket sikerült megtekintennem és digitalizálnom. A fent említett iratok nagy része peres iratokat tartalmaz, melyek részletes birtokleírásokat, illetve tételes kimutatásokat tartalmaznak a Czáró Fogarassy család ingó- és ingatlan vagyonával kapcsolatosan. A kutatásom témájához kapcsolódó levéltári anyagokat jelenleg még más kutatók nem vizsgálták. Megjegyzem, hogy 252 fondjegyzékben nem szerepelt a Czáró előnév a családdal kapcsolatosan, így az irategyüttesekben szereplőként teszem közé a család nevét.

III.2. Magántulajdonban lévő gazdasági iratok elemzése

A levéltári források áttekintése után, a 21. században magántulajdonban lévő gazdasági iratok áttekintését és elemzését tűztem ki célomul. Előző kutatásom során az adott témában sikerült rátalálnom a Czáró Fogarassy család 1943-as gazdakönyvére illetve munkáltatási szerződésre 1943-ból, a szerződő felek: özv. Buttkay Ákosné és Czáró Fogarassy Hella földbirtokosnő.⁸⁵ Ebből pontos leírásokat kaphatunk az éves termésről és járulékokról. 1943-as évi gazdakönyvből kitűnik, hogy birtokaik jól jövedelmeztek és hathatós segítséget nyújtottak a környékbeli bérlőknek is, s mellesleg mind e mellett támogatták a kultúra és az ipar fejlődését. A dokumentum nehezen olvasható, a korábbi 1998-a illetve a 2001-es árvíz kapcsán sérült.⁸⁶ Ezen kívül megtekinthettem még néhány irattöredéket is marhavásárlásról illetve éves aratási jegyzéket is.

⁷⁸ Uo., 5.

⁷⁹ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark.51-57.

⁸⁰ Uo., 51-57.

⁸¹ Uo., 57-61.

⁸² Uo., 63-67.

⁸³ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark. 70-78.

⁸⁴ KTÁL, Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark. 79.

⁸⁵ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 25.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁸⁶ Uo., 25.

A településen élő, korábbi gondozói titulussal ellátott tanítónő birtokában számos gazdakönyv, levelezés található, melyről meggyőződtem, de felvételeket nem készíthettem róluk, mert nem kaptam rájuk engedélyt. Hasonló akadályba ütköztem Feketeardó településen is, ahol mélyinterjút készíthettem a család egyik leszármazottjával, de a birtokában lévő iratokat, nem digitalizálhattam. Jelenleg az adatközlő külföldön tartózkodik, s alku tárgyává tette a birtokában lévő iratok bemutatását, miután a levéltári kutatásom során digitalizálásra került általam vizsgált irategyütteseket a rendelkezésére bocsátom.

A család azon időszakáról, melyről nincsenek elsődleges forrásaim, megpróbáltam a világháló segítségével adatokat gyűjteni. Végül a Szatmárnémetiben 1914-ben kiadott *Heti szemle* 23. évfolyamának 18. számában megjelent gyászjelentésből értesülünk alóviszti Czáró Fogarassy Zsigmondné temetéséről és közvetlen család tagjairól, ekkor még öt gyermeke és három unokája kísérté utolsó útjára az elhunytat.⁸⁷

*„Fogarassy Zsigmondnak, a halmii kerület két év előtt elhunyt képviselőjének özvegye, alsóviszti Czáró Fogarassy Zsigmondné szül. vasadi Vasady Gizella 54 éves korában Csepében hosszas betegség után elhunyt. Halálát gyermekei: Angéla, Miklós, Marienne, férj dr. Nagy Árpádné, Hella és Kata, anyósa: özv. Fogarassy Sámuelné szül. Kölcsei Kende Clementine, veje: dr. Nagy Árpád kultuszminiszteri osztálytanácsos és unokái: Nagy Andor, Vera, Vili, valamint kiterjedt és előkelő rokonsága gyászolja. A megboldogult hült tetemeit csütörtökön délután 4 órakor helyezték örök nyugalomra a csepei családi sírboltban. A temetést, melyen a megyei előkelőségek és ismerősök nagy számmal jelentek meg, Dr. Boromisza Tibor megyéspüspök végezte Hámon Róbert irodaigazgató, Dr. Bakkay Kálmán szem. aligazgató, Dimand Lajos esperes, a kerületi papság és a növendék papok énekkarának segédkezése mellett. A gyászba borult család iránt nagy és őszinte részvét nyilvánult meg.”*⁸⁸

A fentiekben felsorolt öt gyermekről a következő halálozási adatok jutottak a birtokomba:

- Czáró Fogarassy Marianna (Nagy Árpádné) – 1931-ben hunyt el Budapesten, sírhelye a fiumei úti temető;
- Czáró Fogarassy Miklós – elhalálozott 1939. július 13-án, nyughelye a csepei családi kriptá;
- Czáró Fogarassy Hella – elhalálozott 1973-ban, nyughelye a csepei görögkatolikus temető;
- Czáró Fogarassy Angéla – elhalálozott 1975-ban, nyughelye a csepei görögkatolikus temető;

⁸⁷ Uo., 25.

⁸⁸ *Heti Szemle*, 1914. (23. évfolyam, 1–52. szám) 1914-05-06 / 18.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 25.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

- Czáró Fogarassy Katalin (Duráliei Miklósné) – róla nincsenek adatok.⁸⁹

Czáró Fogarassy Miklós elhalálozását követően a családi birtokok irányítását húga, Czáró Fogarassy Hella vette kezelésbe; nővérük, Angéla folyamatos betegséggel küzdött így nem volt alkalmas a feladatra.⁹⁰

Újabb világhálón való keresgélésem köszönhetően lettem figyelmes egy ukrán nyelvű videó bejegyzésre, amely a Csepei Középiskola egyik történelemtanár tett közé. Felvettem vele a kapcsolatot, s meglátogattam az intézményt, illetve a tanár kollégát. Itt, néhány irattöredéket őriznek az iskolamúzeumban, melyek a csepei Czáró Fogarassy család tulajdonában voltak. A kisfilmről elmondta, hogy az alapot a korábbi világhálóra felkerült *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez* című szakdolgozatom adta. Kérdéseimre készségesen válaszolt, illetve általa újabb adatközlővel tudtam felvenni a kapcsolatot.

III.3. A csepei Czáró Fogarassy család története a kollektív emlékezetben

Már gyerekoromban sok történetet hallottam a csepei Czáró Fogarassy családról. Nagymamám, mint árva gyermek sokat köszönhetett az itt élő középnemesi családnak. Az első kutatópontom Csepe település volt, mivel édesanyám Csepéből származik, így helyismerettel és közvetlen kapcsolattal is rendelkeztem.⁹¹ Az alábbiakban néhány részletet közlök a Csepében született és részben azóta is ott élő narratívákkal készített mélyinterjúkból.⁹² Első adatközlőm, kutatási alanyom, a nagybátyám, aki sajnos időközben már elhalálozott. A közöttünk lévő bensőséges és őszinte viszony nagyban elősegítette a gyűjtés menetét.⁹³ A kutatás előnyének tekinthető az, hogy a beszélgetőtársat bármikor lehet „zavarni”, és az is fontos, hogy a gyűjtő nagyon jól ismeri az alanyát.⁹⁴ Már Ortutay Gyula is felhívta a figyelmet arra, hogy „a gyűjtőnek, ha jó munkát akar végezni... , otthon kell lennie a kutatott közösségben, együtt kell élnie azzal”.⁹⁵ A Czáró Fogarassy család a településen kitűnt gazdagságával; azzal, hogy a korabeli fő értékmérőnek számító jelentős földbirtok tulajdonosa volt.⁹⁶ A narratíva nem tudja pontosan meghatározni a család letelepedésnek időpontját Csepében: „Fogarassy Miklós idekerült, az már nagyon régen vót, apáink kicsik vótak. Na de neki vót itt sok földje a Tisza ódala arra Hetenyitű egészen Péterfalváig az mind az ű földje

⁸⁹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 25.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁹⁰ Uo., 26.

⁹¹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 27.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁹² Uo., 27.

⁹³ Uo., 27.

⁹⁴ Uo., 28.

⁹⁵ ORTUTAY Gyula Óperencia, *Magyar néprajzi lexikon IV. (Né–Sz)* Budapest: Akadémiai kiadó, 1981. 125;
KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 28.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

⁹⁶ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 28.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

vót...nagygazdag vót ű, neve vót mint Czáró Fogarassy. Sok fát hozattak azok ide Amerikábú, Szibériábú Fogarassy Árpádék, még pár ott van az iskolaudvaron, mer régen űk ott laktak. Amikor bejöttek az oroszok kikötötték űket, oszt később iskola lett belőle, vót ott sok épület a kúria 12 szobás vót, mind parkettás, meg színes üveges, tudom, mert láttam, meg én építettem az új iskola első emeletét, a többit nem mert mentünk vissza tavasszal Ukrajnába.”⁹⁷ Az egykori Ugocsa vármegyéhez tartozó település, Csepe férfi lakosságának nagy része már az 1970-es években is a volt Szovjetunió számos tagországát bejárták megélhetési célokból, főként építkezéseken vettek részt.

A hagyományos társadalmi rétegeződésnek, értékrendnek, s az ebből kifolyólag kialakított túlélési stratégiának azonban a második világháború vetett véget.⁹⁸ „Amikor bejöttek az oroszok, na akkor minden más lett. Aki addig alól vót, nem vót semmije, na az lett az úr. Aki meg úr vót, attól eccerre elvettek mindent. Még örült, hogy az életit meghagyták. A csepejiek nem vótak bosszúállók. Szerették a naccságakat, meg Palikát. Nem jelengették fel. A bíró mindég megvédte a családot, nem felejtették el, hogy amikor űk gazdagok vótak, sok családnak attak munkát. Jók vótak. Megmentették a falut a románoktól, mert amikor jöttek a románok Halmibul a Vájásná két nem 100–100% ember nem akarta őket beengedni, oszt lelőtték, a falu népét meg megakarták tizedelni ezért, a református templom udvaron vótak összegyűjtve, nagyanyád is ott vót Janó bátyáddal a karján, de Fogarassyk leitatták a román tiszteket, így megmenekült a falu.”⁹⁹

Beszélgetőtársam szerint azonban a település lakosai nem érezték gyűlöletet a Fogarassyak iránt, ezért nem szolgáltatták ki őket az új hatalomnak.¹⁰⁰ A határlezárás után Csepében maradt a Czáró Fogarassy család három tagja: Czáró Fogarassy Hella, Czáró Fogarassy Angéla, Durelin vagy Durálovics Pál (a csepeiek többsége Fogarassy Palikaként ismerte), családnevről nincsenek pontos feljegyzések.¹⁰¹ Annyit sikerült kiderítenem, hogy a legfiatalabb gyermek Fogarassy Katalin fia volt.

A kutatott nemesi család sorstragédiája volt az is, hogy egyik tagjuk a határlezárás miatt maradt Csepében, bár nem ottani állandó lakos volt, csak vendégségbe érkezett.¹⁰²

„Nade nem tudom hányban, negyvennégyben jöhetett ide a Fogarassy öccse vendégségre, negyvenhétben ahogy lezárták, de ő itt volt sokáig a nagybátyánál, mert ő Fogarassy Miklós nagybátyja volt, Palikának hívták és lezárták a határt és ű itt maradt, mint vendég itt maradt végre,

⁹⁷ Uo., 28.

⁹⁸ Uo., 28.

⁹⁹ Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 28.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁰⁰ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 28.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁰¹ Uo., 29.

¹⁰² Uo., 29.

mert a háborúnak vége lett. És neki ű mindig magyarázta nekünk, hogy ű azért maradt itt, mert ű átmehetett vón a ződ határon, de nem mehetett át, mert űt az apja tanította bármely országban van a határt sose sércse meg. Neki az apja nagy generál lehetet, olyan nagy katonatiszt. Na, oszt ű addig várta ki, míg megengedték neki, tudjon innen visszamenni, nem nőült meg a naccságák Andzsi meg Hella nem engedte meg, mert nem volt rangban hozzá való nő."¹⁰³

A nem nemesi származású lakosok és a nemesi család közötti határvonal azonban mindvégig fent maradt, s a csepei közösség a saját kódrendszere szerint dekódolja azt is, hogy egyik Czáró Fogarassy sem házasodott meg, nem találtak magukhoz illő párt:

*"A két nagyccsága meg maradt, űk férjhez mehettek volna nagyon szépek vótak, gyönyörűek a képen is láttam fiatalokukban nagyon szép jányok vóttak. űk férjhez mehettek vóna, de itt Kárpátalján nem vót rangban hozzájuk való és a rang végett nem mentek férjhez..."*¹⁰⁴

A narratíva a nemesi léthez nemcsak az anyagi javak meglétét kapcsolja, hanem a becsületességet is, mint alapvető erkölcsi követelményt.¹⁰⁵ A kényszerből letelepített „Fogarassy” Pál nem hajlandó megszegni a törvényt, még egy igazságtalan, totalitárius államhatalom törvényét sem, ezért nem szökött át nyugat felé az úgynevezett zöldhatáron.¹⁰⁶ Inkább vállalta a megpróbáltatásokat, a nélkülözést, s csak a hivatalos engedélyekkel, az 1960-as évek végén hagyta el a Szovjetuniót.¹⁰⁷ A kollektív emlékezet, s így a narratívák is igazságtalanságként élte meg azt, hogy a szovjetrendszerben a nemesi családtól elvették anyagi javaikat.¹⁰⁸ Miután kilakoltatták a Fogarassy-kúriából őket, egy kisebb romos házat ajánlott fel számukra az egyik helyi lakos, majd később a hivatalos szervek által kijelölt lakhelyre költöztek. A közösségi emlékezetben élénken él az az emlékkép, hogy a nemesi kúria gondozott, értékes volt. A paraszti gondolkodás pozitívan szemléli a munka által teremtett értéket, még akkor is, ha nem az adott egyén, jelen esetben a nemei család, hozza létre közvetlenül.¹⁰⁹ Valószínűleg a későbbi értékromboló kommunista rendszer iránt érzett ellenszenv felnagyított kompenzációja is e narratíva véleménye: *„Ű (Palika) elment és itt hagyta azt a házat, amit kaptak mint komunáliát, mert az övéket elvették. Eccer nem messze a mi házunktó a szomszádunkba adott helyet nekik egy Lőrinc Pali bácsi, félésemű volt, oda adta nekik az első szobát, Az vót iskola, na de az mostan szét van teljesen rombolva, új iskolát építettek, de ugyanazon a helyre...ott van a kripta...az egész udvar be volt telepítve fákkal, de ilyen amerikai*

¹⁰³ Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 29. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁰⁴ Uo., 29.

¹⁰⁵ Uo., 29.

¹⁰⁶ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2016.

¹⁰⁷ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 29.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹⁰⁸ Uo., 29.

¹⁰⁹ Uo., 30

fákkal ami nálunk nincs. Nagyon szép vót.”¹¹⁰

A Fogarassy család Csepében maradt tagjainak a megváltozott szovjet éraban nagyon nehéz vált a megélhetése. Azonban a próbálkoztak a meglévő, s az adott esetben nagyrészt használhatatlan tudásukból azt hasznosítani, amiből valamilyen anyagi hasznot reméltek.¹¹¹ Interjúalanyom a következő képen, emlékszik erre az időszakra: „... *de űk ottan is kokast idomítottak benn vót velük a szobába. Ha azt mondták a kokasnak, hogy kukurékolj, a kokas kukorékolt, és azzal a kokassal járt az utcába sétálni. Szegény Czáró Fogarassy Hella nagysága úgy le szegényedtek, hogy tán űk kaptak mint szociálnőjt 12 rubelt...abból nem tudtak megélni...de vót nekik sok bőrrönd amit addig el tudtak hozni. Az öreg meghalt ahol ű lakott na oszt vót hogy hun lakjon vót egy zsidó ház, oszt megújították ott lakott, a polgármester hivatal már megsajnálta űköt oszt oda költöztek...kezet kellett nekicsókolni,én is sokszor csókoltam neki kezét, csak vót egy bátyám az nem csókolt, mert szégyellte... én nem tudom, hogy tudtak azok megélni mert én gyerek vótam és egy tojást három fele vágtak, egy hajába krumplit megpucultak három fele osztották annyi volt a früstök neki. Máskülönben űk járkáltak a faluba, nagyon becsületesek voltak. Egy szempontbú senkitű semmit se nem kértek, se nem vettek, de elfogadtak, ha adtak. Mindig jártak olyan vesszőkosár vót a karján Hella nagyccságának, ha adtak valamit betették a kosárjukba, ha ment és látott egy darab fát az útszélén azt is betette a kosárba. ... Fogarassynak itten nem vót rokonja más...Molnár Teréz tanítónő gondozta aztán űket, mert anyánkot kérték, de a többi fiú nem vállalta, ű addig mosott rájuk, meg üzentek néha egy jó ki paraszt ételért... Lehetett Hella nagyságának arany kis kése mert az úgy csillogot-villogot és jött nálunk, mert vót vagy ötven darab kokasunk és ű azokat mindet kivágta és csinált belőle kappant, taréjából levágott csak két csipkét hagyott... Amikor űk fiatalok vótak, jártak Amerikába... Római katolikusok voltak a görög temetőben vannak eltemetve, a kriptába nem engedték nekik.*”¹¹²

A család megélhetését elősegítette az Amerikában élő rokonok postán küldött küldeményei is. A narratíva tisztában van azzal, hogy még a postán küldött csomagok is szigorú vizsgálat alatt jöhettek be az akkori Szovjetunióba, ezért valószínűnek tartja, hogy valaki a településről a saját nevére küldte a csomagokat.¹¹³ A település lakóinak egyöntetű jóindulatát mutatja az a tény is, hogy a csomagban kapott a Szovjetunióban akkoriban luxuscikknek számító dolgokat nem szemlélték irigykedve, nem illették a család tagjait üzérkedő jelzővel (ami abban a korban súlyos vádnak számított); ha szükségük volt rá, megvásárolták: „...*Na de a két nénje onnan nem kaptak*

¹¹⁰Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 30.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹¹¹ Uo., 30.

¹¹²Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 32.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹¹³ Uo.,

semmi nyugdíjt, ahogy bejöttek az oroszok. Őket Amerikából a rokonág segítette, kaptak csomagot, ezt jól tudom, mert bejáratos vótam olyan dógokat küdtek nekik ide, hogy azt lassacskán árulták és abból tudtak megélni. Azt is mondták, hogy a csomag nem az ű nevükre jön. Valaki ezt elvállalta."¹¹⁴

Az adatközlőm baráti kapcsolatot ápolt „Fogarassy” Pállal, aki a környék híres rádió-és tévészerelőjévé avanszált. Ezzel beszélgetőtársam szinte üzent a kommunista érának, amikor arra tanították őket, hogy a nemesség csak henyélésre született.¹¹⁵ Az 1960-a években kommunista rendszer szigorú törvényei is megengyhültek, s így „Fogarassy” Pál engedélyt kapott a hatóságoktól, hogy elhagyhassa az országot, s találkozhasson még életben lévő családtagjaival: „... *Palika útójára megkapta az útlevelet és kiment Ósztriába, mikor mentem katonának.*"¹¹⁶

Mint már utaltam rá, interjúalanyom gyakran a szüleitől hallott történeteket beépíti a saját emlékképei közzé, bár jómaga is találkozott velük, ismerte a család itt maradt tagjait. Úgy meséli, olyan átéléssel, mintha ő is részese lett volna az adott történetnek: „*Fogarassy az cse párt vót! Mikor kimentek a magyarok innen, bejöttek a csehek, a cseheknél valami ülnök vót, olyan nagy ember vót. Oszti neki vót itt ótója, kocsija Amerikából hozták, olyan nagyember vót, hogy amikor Tekeházánál neki ment az almafának bíróságra adta űket, mert nem vót lemeszelve a fa és visszakapta a kocsit árát. Fogarassy Miklósnak, vót medvéje is, mindig a prádés kocsit kísért, de már veszélyes lett ezért kihúzták a fogait, de belepusztult, a nagyccságáknál meg vót a bőre.*"¹¹⁷

A narratíva kollektív emlékeiben él az 1938-ban magyar csapatok bevonulásakor elhunyt Fogarassy Miklós emléke is: „*Fogarassy Miklósnak, vót medvéje, őt még a kriptába temették a magyarok alatt, mikor kimentek a csehek és bejöttek a magyarok, mivel ű cse párt vót, ezek a magyarok megverték egy éccakka, rámentek és megverték, ű abba sénylett, sénylett és belehalt, nem rögtön...*” A leírt esetet szándékomban áll a továbbiakban több adatközlő, s más történelmi források alapján ellenőrizni. A településen élt nagybátyám említést tett még egy fontos dologról: „*Palika keresztfia Filep Viktor, zenésztársának a fia, mert nem csak a kolhozban dolgozott, mint mechalnyik, hanem Filepekkel zenélt is, akardionon (tangóharmonikán) játszott.*"¹¹⁸

A második interjúalanyom szerint: „*Hella nagysága volt kint Ausztriába a rokonokhoz három hónapig, azért mert így Palikát is kiengedték a szüleihez, mert ő visszajött és nem maradt kint. Ó, a Mariska udvarlója olyan gazdag volt, hogy repülővel jött ide udvarolni. Palika csak nekem mondta el, hogy ha már ő elmegy, nem jön vissza. Együtt zenéltünk, harmónikázott*

¹¹⁴ Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 32.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹¹⁵ Uo.,32.

¹¹⁶ Uo.,32.

¹¹⁷ Uo.,33.

¹¹⁸ Uo.,33.

nagyobbik fiam keresztapja volt. Terézék aki gondozták a nagyságukat még a címüket sem akarják ideadni. Úgy halottam meghalt Palika autóbalesetben, á 10 évvel volt idősebb tőlem. Jó emberek voltak, de nagy szegénységben éltek a szovjet időben, meg többször költöztették őket... Szép jányok voltak a nagyságák, de Andzsi betegeskedet hamarabb el is ment. Tanultak vótak ám, meg műveltek. A fákat, amit ültettek szerettük, még kókuszdió is volt, nagy palánkkal volt körbe véve a kertjük, oszt a kertjükben a fákon lehetet látni a medvét, amit tartottak. Sajnos itt mindent tönkre tettek. Nyolc éve a pulyák az iskolába kikaparták a kriptaajtó mellet egy kutyaavájást, ott volt nekik régen a házuk. Geletei Ica tanító meg lement néhányukkal ott fekszenek üvegkoporsóba a régi Fogarassyak.”¹¹⁹

A harmadik adatközlő is örömmel tett eleget a felkérésemnek, hogy beszéljünk a Fogarassy családról. „Amikor a kultúrházban dolgoztam, mindig viccelődött velem: Lenke szemtelenke. Az az utca ahol az iskola áll az a Fogarassy nevet viseli az ő tiszteletükre, mert régen azon a helyen volt a kúriájuk. Nagyon szépfiú volt Palika, de az ő neve nem Fogarassy volt ám, hanem Dulávics, az édesanyja volt Fogarassy lány. Amerikában, Erdélyben meg Mátészalkán voltak rokonaik, a Bökényiek tudomásom szerint Fogarassyaknak nem voltak a rokonaik...”¹²⁰ Beszélgetésünk közben megérkezett a férje, aki így emlékezett a vissza a családra: „Zárkóztak voltak. Nagyon gazdag, művelt család volt. A környéken nekik volt először autójuk egy kék Lincoln. Miklósnak a nők és a dohány lett a veszte. A magyar szabadcsapatosok megverték, mert ő csehekhez akart tartozni, mert azok többet adtak a dohányért.”¹²¹

Ötödik narratívám beszélgetéséből egy érdekes szerelmi szál bontakozik ki: „A szovjet időben kellett a telek iskolát építeni, mert addig a Fogarassy kúriában és gazdasági épületeiben volt az iskola. Az igazgató bosszúból leromboltatta az épületeket, mert nem engedték Helláék, hogy Palika elvegye feleségül, mert nem nemesi vér.”¹²²

A tizennegyedik adatközlő, aki lényegében az első adatközlő is, mert édesanyámat tisztelhetem az ő személyében, s gyermekkorom meghatározó élményeim közé tartozott, amikor nagymamámmal egyetemben meséltek a régi időről: „Amikor kicsi voltam, édesanyámmal mindig mentem látogatóba Andzsi és Hella nagyságához Kaptam tőlük csokoládét, de kezdet kellett érte csókolnom, én féltem, mert olyan keskeny és vékony volt a kezük A nővéremet nagyon szerették még nászajándékot is kapott tőlük: egy uszályos hálóinget, egy állóképet amelyen Hella nagysága volt a cicájával fiatalkorába, meg egy sakkozó asztalkát. Sokszor üzent édesanyámért még Hella, de a tanítóné nem engedett be senkit hozzá. Most is olyan fura a család, nem is boldogulnak, pedig

¹¹⁹ Fülöp József (1938 – 2018) volt csepei lakos, egykori kultúrmunkás, időközben elhalálozott; Uo. 32.

¹²⁰ Szerbák Lenke (1958–) csepei lakos, egykori Csepei Kultúrház vezetője, jelenleg nyugállományát tölti; Uo. 32.

¹²¹ Szerbák Zoltán (1946 –) csepei lakos, egykori csoportvezető, jelenleg nyugállományát tölti; Uo. 32.

¹²² Hopák Anna (1938 –) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, jelenleg nyugállományát tölti.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 33.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

rengeteg mindent elpocsékolnak a Fogarassy vagyonból.”¹²³ Itt megjegyezném, hogy Kárpátalján a kollektív emlékezetben él még az a hit, amely szerint, ha valaki rosszat cselekszik, annak következményei vannak akár hetedíziglen is, vagyis a leszármazottakat is utoléri a büntetés ősei cselekedetei miatt.¹²⁴ A hagyományos paraszti kultúra és annak értékrendje még nyomokban ma is felelhető Kárpátalján.¹²⁵ Erős hittal rendelkeznek az itt élő emberek, s rendszeresen gyakorolják vallásukat, megtartják szokásaikat, hagyományaikat, bár a határok viszonylagos átjárhatóságával nem csak a „megélhetési kereset” hanem a „nyugati kultúra” veszélyei is megjelentek szűkebb hazánkban.¹²⁶ Igaz, az ukrán-orosz háborús események erősen próbára teszik ezek megélését. A történelem ismétli önmagát, szétszakított családok, új életstratégiák kialakítására kényszerülő itt maradt családtagok kapcsán. A kollektív emlékezet nem tartja helyén valónak, a település lakó nehezményezik az eltartó családdal szemben, hogy nem kísérték el Fogarassy Hellát időskora ellenére a szomszéd faluba, Feketeardóba, hol hitét szerette volna gyakorolni, mivel az ottani római katolikus gyülekezet tagja volt.¹²⁷ Szintén nemtetszésüknek adnak hangot abban az ügyben, hogy nem gondozzák megfelelően a Fogarassy nővérek sírját, hisz kötelességük lett volna.¹²⁸ Hisz ők örökölték a javadalmakat, s mivel még él a közvetlen örökös, addig engedélye nélkül, mások nem állíthatnak nekik síremléket, ez így szokás.¹²⁹ Édesanyám elbeszéléséből is kitűnik, bár már rég nem csepei lakos (házasság révén Salánkra költözött), hogy még mindig nagy hatással van személyére a Fogarassy család története: *„Lánykoromban látogattuk a nagyságák sírját a görög katolikus temetőben, két fenyő van a sírjukra ültetve. Az iskolaudvaron öt fenyő van, mert a kriptában öten nyugszanak üvegtetejű koporsóban. A házukból folyosó vezetett a kriptához, de azt betemették a szovjet időszakban. Mi, amikor kicsik voltunk, az iskolaudvaron pélimeztünk, aztán ahol sima volt ott szerettünk forogni, de édesanyám megfedett érte, mert ott éppen a kriptá felett játszottunk. Sokszor gondolkoztam azon, hogy a többiekkel mi lett már, mint a Palika szüleivel meg az unokatestvérekkel, akik Amerikából küldték a csomagot. Ismerik-e a nagyságák sorsát? Tudják, hogy van egy Csepe nevű falu, ahol Czáró Fogarassy család felkarolta az én édesanyámat, aki árva gyerek volt, s mai napig emlegetjük őket több generáción keresztül.*”¹³⁰

Hosszas betegségből felépült hatodik adatközlőm, mint legidősebb interjúalanyom, számos

¹²³ Kalanics Rozália (1954 – 2023) volt salánki lakos, egykori varrónő, időközben elhalálozott.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 33.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹²⁴ Uo., 33.

¹²⁵ Uo., 33.

¹²⁶ Uo., 33.

¹²⁷ Uo., 33.

¹²⁸ Uo., 33.

¹²⁹ Uo., 33.

¹³⁰ Kalanics Rozália (1954 – 2023) volt salánki lakos, egykori varrónő, időközben elhalálozott.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 34.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

érdekes információ birtokába juttatott.¹³¹ Elmondja, hogy nagyon jó kapcsolatokat ápoltak a csepei Czáró Fogarassy családdal, mivel Czáró Fogarassy Hellával egy napon, egy órában született nagymamája és tejszűrtvérek, játszótársak voltak: *„Hellácska na, az egy komisz nő volt, jobban féltek tőle, mint Miklóstól. Úgy értem, hogy nehéz természetű nő volt, főként a férfiakkal. Nagymamám elmondta, hogy kicsi korukban, ha valami rosszat csinált mindig ráfogta, de tudták ám a szülei, hogy mennyi pénzt ér. Amikor a bátyja meghót, ő lett a család feje, ő intézte mindent, de jó is csinálta. Ami igaz, hogy sokat segített rajtunk is meg másokon is. Nagyon sokan udvaroltak hozzá, mert olyan szép vót, hogy máig emlékszem rá. A daliák csak jöttek udvarolgatni, de egy sem felelt meg, mert próbára vótak bocsátva. Hellácska úgy ült a lovon, hogy az embereket is szégyenbe hagyta, aki udvarolni akart annak át kellett ugrania egy árkot, de azok úgy potyogtak az árok közepébe, hogy öröm volt nézni.”*¹³² A mélyinterjú során kiderül, hogy a kapcsolatot a szovjet érában is fent tartották, nagymama elhunytával sem szűnt meg a két család közötti összefonódás.¹³³ Gyakran kisebb szívességeket kértek a beszélgetőtársamtól, illetve társalgó hölgyként funkcionált a család itt maradt női tagjainál: *„Amikor szüksége vót valamire levelet írt nekem, s nekem válaszolnom kellett rá a küldővel írásban. Nagyon sokat nézelődött a padon ülve, akkor szépen kicsinosította magát. Amikor beteg lett küldetett értem, de Teréz, akire rá volt bízva nem engedte be hozzá, pedig a család külföldről jól fizetett., Biztosan féltek, hogy elosztogatja a vagyonát, ami megmaradt. Én kaptam tőle egy Munkácsyt, ott lóg a falon az ágyam felett.”*¹³⁴

Beszélgetőtársam kutatási témámmal kapcsolatosan a szomszédos Feketeardóba invitált, számomra is ismert név hangzik el, s azt bizonygatja, hogy a figyelmembe ajánlott személy is Fogarassy leszármazott, ha nem is egyenes ág. Így a következő kutatási pontom helyszíne Feketeardó település volt. Interjúalanyom kezdetekben, bizalmatlan volt irányomban, majd érdeklődik személyemről, s miután „családfát” elemezte, kérdéseket tett fel.¹³⁵ Miután válaszaimmal felkeltettem figyelmét, úgy döntött, érdemes vagyok arra, hogy előadhassa mondani valóját. *„Én is Fogarassy vagyok ám! Nagypám az öreg Fogarassynak a fia, de anyját nem vette feleségül, a testvérei nem engedték. Sok iratom van ám róluk, végre valaki érdeklődik a családról.”*¹³⁶ Kérésemre megmutatta féltve őrzött relikviáit, de végül csak egy fényképről

¹³¹ u.o. 34.

¹³² Valicskó Anna (1930 – 2018) csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott.; KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 34.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹³³ Uo., 34

¹³⁴ Uo., 34-35.

¹³⁵ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 35.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

¹³⁶ Varga János (1944 –) feketeadói lakos, egykori Feketeardói Középiskola igazgatója, jelenleg nyugállományát tölti.;

KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 35.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

készíthettem felvételt, amely Czáró Fogarassy Miklóst ábrázolja.¹³⁷ Majd elkezdte taglalni a Czáró Fogarassy család előnévének eredetét: „*Tudavalevőleg őket báró Fogarassyaknak hívták Csepében, mert szebben hangzik, dehogy voltak ők bárók, osztrákul a nagyságos urat jelent a czáró cz-vel íródik két s-el és y-nal. Én már csak 30 éves koromban tudtam meg, hogy ki fíja-borja vagyok édesanyámtól. Amikor kultúros voltam, a kezem alatt dolgozó emberek már beszéltek róla így kérdeztem rá anyámtól. Palika tudhatott a rokonságról, figyelt is engemet, de nem szólt róla. Na, akkor esett le, hogy miért jönnek, látogatóba a nagyságák, amikor jönnek a római katolikus templomba. A Varga nagyapám sok szőlőbirtokkal rendelkezett, oszt sokat járt kártyázni a Fogarassyakhoz, oszt egy télen megnősült. Fogarassy Miklóst a szabadcsapatosok megverték, amikor az első bécsi döntés értelmében visszacsatolták a területeket. Mivel ő a cseh parlament képviselője volt. Aztán dohánytermesztéssel foglalkoztak, a csehek meg jobban fizettek a dohányért, mint a magyarok. Még a rádiót is szétlőtte mérgében, a hír hallatán. Aztán a verésbe végül belehalt. Pedig nem volt egy gyenge ember. Na, hogy visszatérjek, a kisasszonyok miért is jártak feketeadai templomba. Tudod, hogy a csepei református templom előbb római katolikus volt, de aztán a földesúr áttért a reformátusvallásra, így a falu lakosai is. A Czáró Fogarassy család férfijai reformátusok voltak, a nők pedig római katolikusok. Már kerestek Magyarországról a Fogarassy György családja, de aztán a bóvlán ukránok miatt nem sikerült találkozni. Bár hallottam, hogy jártak Farkasfalván aztán, az akkori vezetői a Fogarassy-kastélynak „visszaszolgáltatták” a családnak az iratait, a pecsétgyűrűt, magyarul eladták és kicsempészték.”¹³⁸ Majd az interjúsorán adatközlőm részletesen kitért a feketeadói zsidókra, név szerint felsorolta azokat, akik kereskedelemmel foglalkoztak illetve azok nevét is elmondta, akik visszatértek a deportálás után. Majd visszatértünk a kutatott családhoz: „*Gazdag, művelt emberek voltak. Nekük volt az első ótójuk Kárpátalján, egy kék Lincoln, amit Amerikából hozattak hajóval. Aztán a cseh időben eccer balesetezett a Fogarassy Miklós az ótóval, be is perelte az államot, meg is nyerte a pert. Mert az útszéli fák nem voltak lemeszelve. Van róla fénykép is, csak meghalt már a fényképeket készítő néni, unokája Verbőcön lakik, úrulja házat, de hogy mi lesz a fényképekkel nem tudom.*”¹³⁹ Próbáltam kapcsolatba lépni a hagyatékot kezelő családdal, de megkeresésemre nem reagáltak. Újabb kitérő után, amely a feketeadói népszokásokat taglalta, interjúalanyom Fogarassy Angéláról és Fogarassy Helláról kezdett el adatokat közölni, amely egybevágott a csepei adatközlőim, korábbi elbeszéléseivel: „*Hogy tudjuk, hogy mennyire jó módban éltek, Angélát, Andzsit elküldték gyógyítani Amerikába az ottani rokonokhoz, mert nagyon beteges volt. Ott állatorvosnak kitanult, amikor haza jött, többször is segített jószágügybe a helyieknek, többször is járt kint. Hella pedig csodaszép nő volt még öregkorában is, de nem ment férjhez, pedig sok udvarlója volt. Úgy**

¹³⁷ Uo., 35.

¹³⁸ Varga János (1944 –) feketeadói lakos, egykori Feketeardói Középiskola igazgatója, jelenleg nyugállományát tölti.

¹³⁹ Varga János (1944 –) feketeadói lakos, egykori Feketeardói Középiskola igazgatója, jelenleg nyugállományát tölti.

egrecéroztatta őket, hogy árkokat ugráltatott át velük, mindenféle férfias játékba-versenybe szállt ellenük. Igazából ő viselte a családban a nadrágot. Ő intézte a birtok ügyeit is, mivel testvére képviselőként elfoglalt volt, meg aztán jobban szeretet szórakozni, könnyen haragba eső ember hírébe állott.”¹⁴⁰

Két évvel ezelőtt újabb interjúkat tudtam rögzíteni, mégpedig Csepében, Tiszabökényben és Salánkon. Sikerült interjúra készíteni azzal a tanítónővel, akik elmondása szerint kétszer is látogatást tett a lebetonozott Czáró Fogarassy családi kriptába. *„A hetvenes évek végén, a leöntött kriptá bejáratánál a kutyák gödröltek, kiástak egy gödröt, nekem, mint tanítónak kötelességem volt megnézni a helyet, hogy veszélyes-e a gyerekekre. Mert hát már ott volt a területen az új iskola, még mindig abba az épületben van az iskola mai napig. A gyerekek sokszor játszottak a betonon, ami a kriptá bejáratát fedte le. De milyen kalamajka lett belüle. Kijöttek a városiak, meg a katonaság, méricskéltek, aztán lezárták a bejáratot, hogy fertőzés veszélyes terület. Akkor mi lementünk az egyik tanító társammal, láttunk ott négy ravatalt. Az egyik egy kis üvegekoporsó volt, a másik három nyitott fedelű koporsó volt. A falakon festmények lógtak, még ezüst lószerszám is volt, csodálkoztunk is rajta. A meghóttak, mind olyan szép ruhába voltak ott kiterítve, hogy mi olyat még nem láttunk, csak filmekben. A férfiak díszmagyarban voltak a koporsóban, a nő pedig sötétkék bársony ruhában feküdt kiékszerelve, nagyon hosszú hajjal. Nem mertünk mi ott semmit megfogni, mert kicsit megijedtünk, a nyitott koporsóktul, meg sötét is vót. Amikor fejöttünk, mondtuk az igazgatónak, hogy mit láttunk, ő először azt mondta, hogy ne szóljunk senkinek, de végül jelentette a párttitkárnak, mert félt atú, hogy majd kiolvassák. Ahogy már mondtam kalamajka lett belüle. Tudtuk, hogy a Fogarassyék fekszenek ottan, elkezdtünk titokban kérdezősköni az öregektől. Akik elmondták, hogy Fogarassy Zsigmond é s feleségét temették el a kriptába, majd melléjük temették Miklós fíjukat. A két nagyságát már nem oda temették, mert nem kaptak rá engedélyt.*”¹⁴¹

Másodízben a kriptá meglátogatására 1998-ban került sor, a kárpátaljai nagy árvíz után. *„Amikor jöttek kárfelmérők és beszéltek a talajvízről eszembe jutott a kriptá. Tudtam a lejáratot, lementem elrendeztem a halottakat szépen a koporsóba, mert hát ott is vót nyoma az árvíznek. Előtte is elmondtam egy imát, meg utána is, hogy álmomba majd ne keressenek fel, mint legutóbb. A feleség ruhája pont olyan vót, mint legutóbb csodálkoztam is rajta. Az ékszerek hiányoztak róla. Eszembe jutott, hogy amikor ott vizsgálgatták a termet, éjszaka a kiskatonák lemásztak többször is, biztosan összeszedték a kincseket.*”¹⁴²

Meglepetésemre egy Salánkon élő, egykori Tiszabökényi születésű (születésekor, Tiszafarkasfalva már Tiszabökényhez tartozott közigazgatásilag) sikerült mélyinterjút készítenem. Elmondása alapján családjaink régebből ismerték egymást, az ismeretség egészen anyai

¹⁴⁰ Varga János (1944 –) feketeadói lakos, egykori Feketeadói Középiskola igazgatója, jelenleg nyugállományát tölti.

¹⁴¹ Valicskó Margit (1950 –) csepei lakos, a Csepei Középiskola, egykori tanítónője, jelenleg nyugállományát tölti.

¹⁴² Valicskó Margit (1950 –) csepei lakos, a Csepei Középiskola, egykori tanítónője, jelenleg nyugállományát tölti.

nagymamámhoz vezethető vissza, aki a Kegyes családnál szolgált, mint árva kislány. Az ő beszélgetése kapcsán jutottam információhoz, a Czáró Fogarassy család tiszafarkasfalvai ágáról. A tiszafarkasfalvai Fogarassy-kúria épülete még megtekinthető, de mint a fenti írásomban említettem a családhoz köthető iratokkal, tárgyakkal a kutatásom során, az időközben múzeummá avanzsált épületben nem találkoztam. Ő így emlékszik vissza a családra: *„Amikor még a tiszabökenyi könyvtárban dolgoztam a hetvenes években, Bíró Andor, akkori kolhozelnök szólt nekünk, hogy készítsük el a Fogarassy-kúria leltárát. Hónapokig dolgoztunk rajta, mert kézzel írtuk. Hogy hova lett a leltárkönyv? Azt nem tudom, de arra emlékszem, hogy a kúria ablakai különlegesek voltak, színes üvegekből készültek. A kúria mellett volt a sírkertjük, sokat játszottam ott gyerekkoromban. A családot édesapám jól ismerte, hisz osztálytársa volt Fogarassy György. Édesapám 25-ös születés volt, elmondása szerint gyakran összejártak Györggyel. Majd, amikor bevonultak az oroszok kimenekítették Magyarországra, de az apja itt maradt. Próbálta megvédeni a birtokot. A csepei Fogarassyakkal unokatestvéri viszonyba álltak. Fogarassy György még a kilencvenes években meglátogatta, szülőhelyét Farkasfalvát.*”¹⁴³

Egy másik beszélgetőtársam arról számolt be, hogy az idős Fogarassy István orvosként, hogyan mentette meg az életét: *„Farfekvéses voltam, édesanyám sokáig vajúdott velem, míg édes hívta oszt az orvost, megszabadította anyámat a kínlódástól. Mindenféle színeket játszottam, mire megszülettem. Ha nincs az orvos, mi anyámmal együtt ott maradtunk volna. Apámat, jól leszidta, mivel nem volt éppen józan állapotba. Pedig ő is, nagyon szeretett esténként borozgatni az emberekkel. Sokat sétált, mindenki kalapot emelt előtte, ha találkoztak vele. Nagyon szerette a lovakat, a lovak is őt. A csepei rokonokkal nem tartotta a kapcsolatot, mert haragudott rájuk valami korábbi jószág elhajtási ügyben.*”¹⁴⁴

A tiszafarkasfalvai Fogarassy-kúria látogatásom során, Tiszaháti Tájmuzeum egyik fiatal munkatársa vezetett körbe, aki helyi lakos. Elmondta, hogy a görög katolikus kápolna nem rég lett felújítva, és a kúria környezetében található síremlékeket eltávolították, mert veszélyesnek lettek nyilvánítva.¹⁴⁵ Döbbenetes látvány fogadott az épület megtekintése során omladozó külső vakolat, leszakadt tetőszerkezet, éppen a talpam alatt beszakadt padló. Az épületet tűzvédelmi okokból kifolyólag a tűzoltóság munkatársai, áramtalanították. 2001-ben volt alkalmam megtekinteni a múzeumot, de egyszerűen képtelen voltam összehasonlítani az akkor rendezett, gazdag ismeretanyaggal rendelkező kiállító termekkel. Próbáltam kapcsolatba lépni a múzeum egykori vezetőivel, de egyikük elhalálozott, ketten külföldön tartózkodnak. A jelenlegi vezetővel nem sikerült mélyinterjút készítenem, bár nagyon segítőkésznek mutatkozott. Többek közt engedélyt kaptam tőle, az épületben felelhető iratok digitalizálására.

¹⁴³ Popovics Ilona (1958 –) salánki lakos, egykori könyvtáros, jelenleg nyugállományát tölti.

¹⁴⁴ Molnár Katalin (1956 –) tiszabökenyi lakos, egykori fejőnő, jelenleg nyugállományát tölti.

¹⁴⁵ Lázár Vivien (2000 –) tiszafarkasfalvai lakos, Tiszaháti Tájmuzeum munkatársa.

Mindent egybevéve, mindegyik beszélgetőtársam azon az állásponton van, hogy e nemesi család meghatározó, vezető szerepet játszott a történelmi Ugocsa vármegye kulturális, politikai életében illetve számos modernizációs folyamat mozgatórugója volt.¹⁴⁶ A Csepe település lakosai hangot adnak sérelmeiknek a mindenkori vezetőséggel szemben, hogy a családi kriptá méltatlanul elhanyagolt állapotban van. Kutatásom alatti időszakban többször is jeleztem, felhívtam a figyelmet a családi kriptá állapotára, minden lehetséges szervnél. A Tiszapéterfalvai Kistérség gyulai képviselője kétévi várakozás után jelezte, hogy a helyi költségvetésbe sikerült elkülöníteni egy kisebb összeget a helyreállítási munkálatokra, illetve egy emléktábla elhelyezésére.

¹⁴⁶ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 35.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

ÖSSZEFOGLALÓ

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az általam vizsgált Czáró Fogarassy család emléke a történelmi Ugocsában még napjainkban is elevenen él a helyi lakosok emlékezetében. A kutatásom során a fent említett család történetét a szakirodalom, a levéltári források és a kollektív emlékezet (az adatközlőkkel készített mélyinterjúk) alapján kíséreltem meg rekonstruálni. Az adatgyűjtést, illetve a levéltári kutatásaimat kronológiai rendbe szedve mutatom be. A gyűjtő- és nyomozó munka során fokozatosan a kezdetben reménytelennek látszó mozaikkockákból fokozatosan körvonalazódott ki e középnemesi család története és szerepe az egykori történelmi Ugocsa vármegyében. Az adatgyűjtés idején csak megerősödött bennem az a tudat, hogy e történelmi nemzetség megítélése, az elmúlt kommunista rendszer ellenséges hozzáállása dacára sem vált negatívvá a kollektív emlékezetben.¹⁴⁷ Ellenkezőleg, a família történetét inkább a megszépített, idealizált múlt képe jellemzi.

Levéltári forrásokra támaszkodva illetve korabeli fotókkal alátámasztva, remélhetőleg sikerülte eloszlatnom azon tévhitet, miszerint a Czáró Fogarassy család csak a tiszafarkasfalvai Fogarassy-kúriához köthető birtokrendszerrel rendelkezett. A mélyinterjúk által betekintést kaphatunk, a nemesi família életmódjába, illetve képet kaphatunk a kialakult helyzetre adott életstratégiájukra 1945 után. Az írott levéltári források és a kollektívemlékezet is híven tükrözik az emberi hibáktól sem mentes, de a közért is cselekvő, a nemzetnek több kiváló személyiséget adó család áldozatos munkáját, mindenkori részvételüket Magyarország politikai és közösségi életében.

¹⁴⁷ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 36.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

РЕЗЮМЕ

У підсумку можемо стверджувати, що пам'ять про досліджувану нами родину Царо Фогараші до тепер живе серед місцевого населення колишнього Угочанського комітату. У ході дослідження ми здійснили спробу реконструювати історію цього роду на основі наукової історичної літератури, архівних джерел та колективної пам'яті (проведені інтерв'ю з респондентами). Зібрані дані ми систематизували та презентували в хронологічному порядку. У ході дослідницької роботи, яка на початку здавалася надскладною і майже неможливою, з окремих уривчастих даних поступово почала вимальовуватися загальна картина про історію і роль цього дворянського роду в суспільно-політичному житті колишнього Угочанського комітату. Збираючи матеріал, ми переконалися, що сприйняття цього історичного роду в колективній пам'яті не стало негативним навіть попри паплюження та викривлення історії комуністичним режимом.¹⁴⁸ Навпаки, історія фамілії наче втілює прикрашене, ідеалізоване минуле.

Завдяки систематизації архівних джерел, залученню тогочасних фотоматеріалів нам, сподіваємося, вдалося змінити те помилкове уявлення, що родина Царо Фогараші мала володіння, пов'язані тільки з курією Фогараші в селі Вовчанське (угор. Tiszafarkasfalva). Проведені інтерв'ю дали можливість дізнатися про спосіб життя дворянської родини, а також про їхню стратегію виживання після 1945 року. Письмові архівні джерела та колективна пам'ять правдиво відображають жертвну працю родини, яка хоча й не була позбавлена людських помилок, але спрямована на суспільне благо. Рід дав угорській нації кількох видатних особистостей, які відіграли важливу роль у політично-суспільному житті Угорщини.

¹⁴⁸ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez. Szakdolgozat*, 2017., 37.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE

I. PUBLIKÁLATLAN FORRÁSOK

1. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 8. op., 1811. ügyirat, ark. 26.
2. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 8. op., 1788. ügyirat, ark. 5.
3. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 8. op., 2007. ügyirat, ark. 27.
4. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 482. ügyirat, ark. 2.
5. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1107. ügyirat, ark. 33.
6. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1197. ügyirat, ark. 14.
7. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1579. ügyirat, ark. 7.
8. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1580. ügyirat, ark. 23.
9. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1869. ügyirat, ark. 43.
10. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 4192. ügyirat, ark. 11.
11. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark. 152.
12. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 2. op., 747. ügyirat, ark. 17.
13. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 2. op., 1029. ügyirat, ark. 11.

II. PUBLIKÁLT FORRÁSOK

14. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 6. op., 616. ügyirat, ark. 3.
15. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 6. op., 664. ügyirat, ark. 146.
16. Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-674, 8. op., 996. ügyirat, ark. 7.

III. MONOGRÁFIÁK, SZAKKÖNYVEK

17. BIHARI Csaba: *Forrástan*. Egyetemi jegyzet. Ungvár, 2013.
18. BOTLIK József – DUPKA György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*.
Kárpátaljai Magyar Könyvek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1993.
19. DELEHAN Mihajlo Vasziljevics – KUTASSY Ilona: *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938-1945 között*. Budapest, 2009.

20. DESCHMAN Alajos: *Kárpátalja Műemlékei*. Tájak – Korok - Múzeumok Kiskönyvtára, Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület, Budapest, 1990.
21. ESZENYI Miklós: *A történettudományi szakirodalmi kutatás módszerei. Kalauz főiskolai és egyetemi hallgatók, fiatalok kutatók számára*. Rónai Művelődési Központ, Miskolc, 2000.
22. HAJDÚ Mihály: *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*. Tinta tankönyvkiadó, Budapest, 2010.
23. KÁLLAI Szabolcs – KÖTELES Viktória – BIRÓ András: *Kárpátalja száz csodája – Rejtőzködő értékek nyomában*. Totem kiadó, Budapest, 2009.
24. MOLNÁR D. István: *Kárpátalja Közigazgatás-története, etnodemográfiai változásai és községnév rendezései*, In: Brenzovics László (szerk.) *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. II. RFKMF–„RIK-U” Kft., Beregszász–Ungvár, 2021.
25. *Levéltári terminológiai lexikon*. In: EMBER Győző szerk. Akadémiai kiadó, Budapest, 1982.
26. NAGY Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. IV. kötet. Pest: Beimel–Kozma–Ráth, 1858.
27. ORTUTAY Gyula *Óperencia, Magyar néprajzi lexikon IV. (Né–Sz)*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1981.
28. KOMÁROMY András: *Ugocsa vármegye a történelemben. Válogatott írások*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001.
29. KEMPELEN Béla: *Magyar nemes családok IV. kötet*. Nemzeti örökség kiadó, 2024.
30. SZABÓ István: *Ugocsa megye*. Hatodik Síp Alapítvány–Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.

IV. TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK ÉS SZAKCIKKEK

Szakkikk folyóiratban vagy időszaki kiadványban:

31. GYARMATI Gyöngyi: *Az oral history kézikönyve* (The Oral History Manual, 2002) *Múltunk*, 2005. 4. sz. 196–200.
32. HORVÁTH Sándor: *Muszáj interjúzni? Az oral history mint nyilvános és/vagy szakszerű történelem.*, 2011/7-8. 21.
33. LEVI, Giovanni: *Az életrajz használatáról*. Korall 2000. Tél. 81–92. 82.
34. VÉRTESI Lázár: *Oral history. A szemtanúként elbeszélt történelem lehetőségei*. Aetas, 2004/1., 158–172.

V. DIGITÁLIS ADATBÁZISOKBÓL ÉS A VILÁGHÁLÓRÓL FELHASZNÁLT ANYAGOK

35. *Heti Szemle*, 1914. (23. évfolyam, 1-52. szám) 1914-05-06 / 18.

Elérhető:

http://library.hungaricana.hu/hu/view/HetiSzemle_1914/?pg=148&layout (2025-02-11)

36. KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017.

Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf>
(2025-04-23)

37. KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023.

Elérhető:

<https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf>
(2025-01-21)

38. KÁNTOR Gábor: Levéltári alapismeretek

Elérhető:

[http://users.atw.hu/alapismeretek%20\(LBB_TR154G2\)/Leveltar.htm](http://users.atw.hu/alapismeretek%20(LBB_TR154G2)/Leveltar.htm) (2015-07-08)

VI. ORAL HISTORY MÓDSZERÉVEL GYŰJTÖTT ANYAGOK

ADATKÖZLŐK:

39. Fülöp József (1938 – 2018) volt csepei lakos, egykori kultúrmunkás, időközben elhalálozott.

40. Hopák Sándor (1940 – 2022) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott.

41. Hopák Anna (1938 –) volt csepei lakos, egykori csoportvezető, jelenleg nyugállományát tölti.

42. Lázár Vivien (2000 –) tiszafarkasfalvai lakos, Tiszaháti Tájmuzeum munkatársa.

43. Kalanics Rozália (1954 – 2023) volt salánki lakos, egykori varrónő, időközben elhalálozott.

44. Molnár Katalin (1956 –) tiszabökényi lakos, egykori fejőnő, jelenleg nyugállományát tölti.

45. Popovics Ilona (1958 –) salánki lakos, egykori könyvtáros, jelenleg nyugállományát tölti.

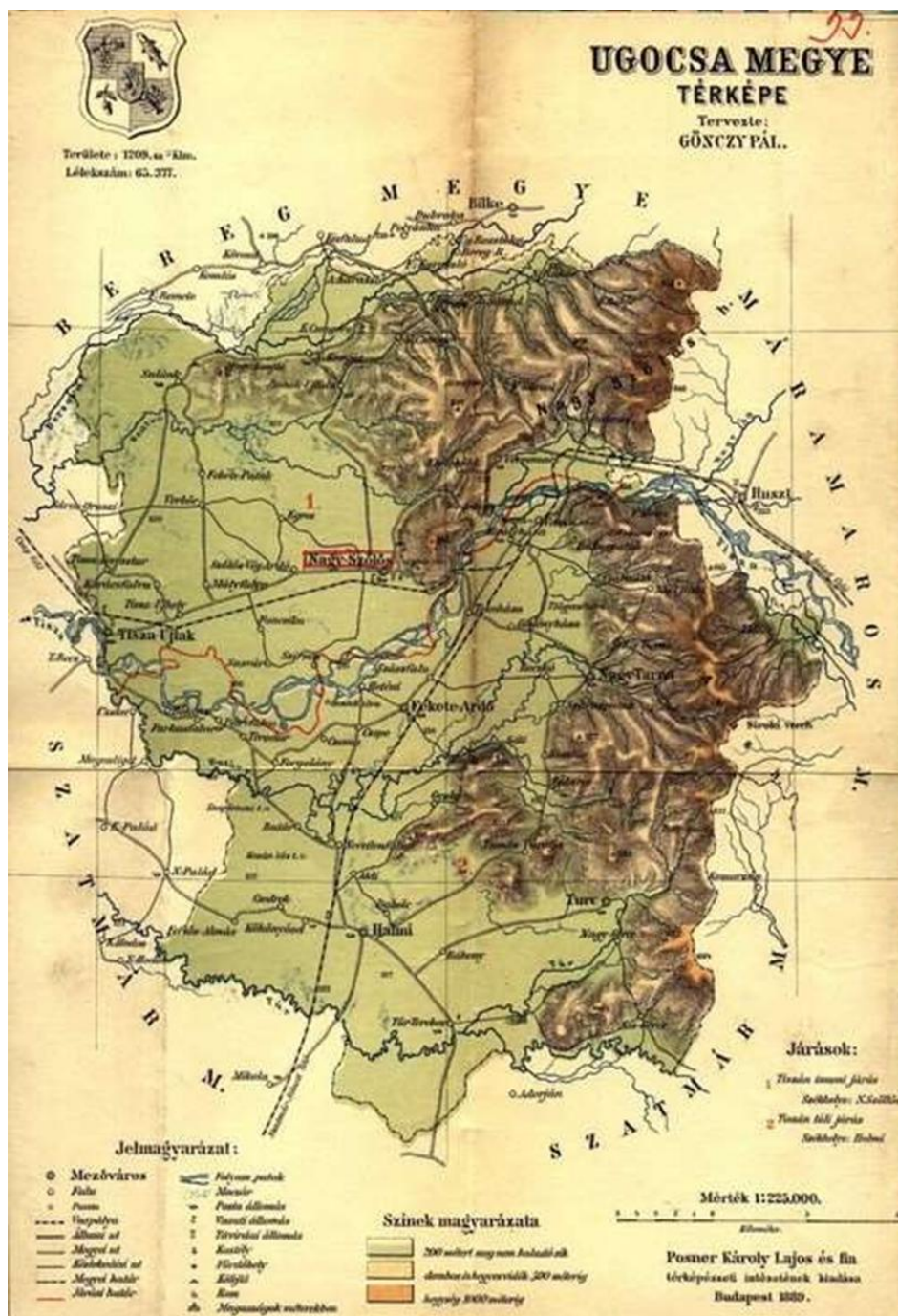
46. Szerbák Lenke (1958–) csepei lakos, egykori Csepei Kultúrház vezetője, jelenleg nyugállományát tölti.

47. Szerbák Zoltán (1946 –) csepei lakos, egykori csoportvezető, jelenleg nyugállományát tölti.

48. Trombula Viktória (1982 –) csepei lakos, a Csepei Középiskola történelem tanára.
49. Valicskó Anna (1930 – 2018) csepei lakos, egykori csoportvezető, időközben elhalálozott.
50. Valicskó Margit (1950 –) csepei lakos, a Csepei Középiskola, egykori tanítónője, jelenleg nyugállományát tölti.
51. Varga János (1944 –) feketeadói lakos, egykori Feketeadói Középiskola igazgatója, jelenleg nyugállományát tölti.
52. Veszprémi Sándor (1960– 2018) volt feketeadói lakos, egykori technikus, időközben elhalálozott.

MELLÉKLETEK

1. melléklet

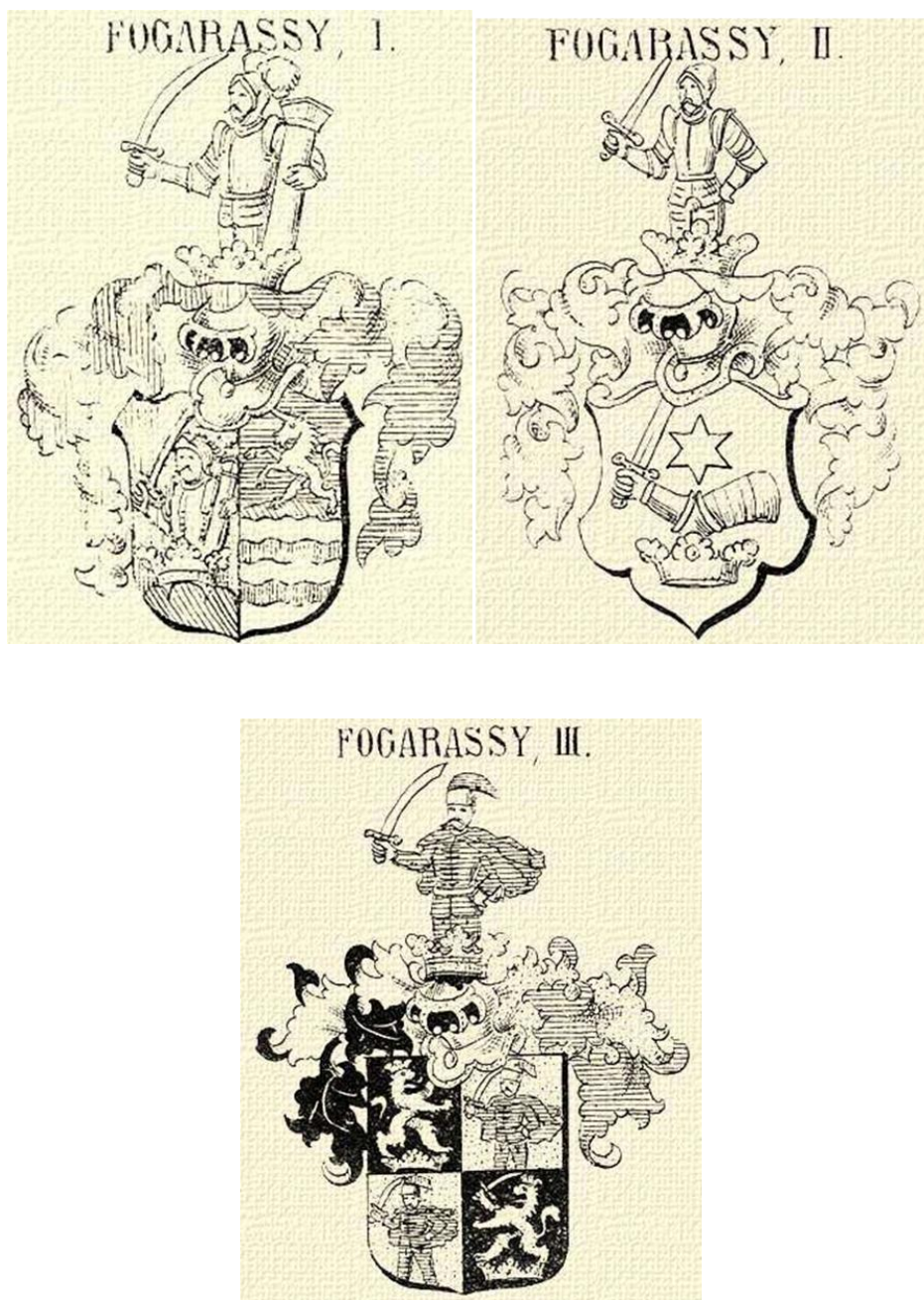
1. Ugocsa vármegye térképe¹⁴⁹

Forrás: <http://hungary-maps.myhonet.com/hu/Terkep-Nezet/Ugocsa-varmegye-1889/ug1889>

(2015-04-29)

¹⁴⁹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 42.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

2. melléklet

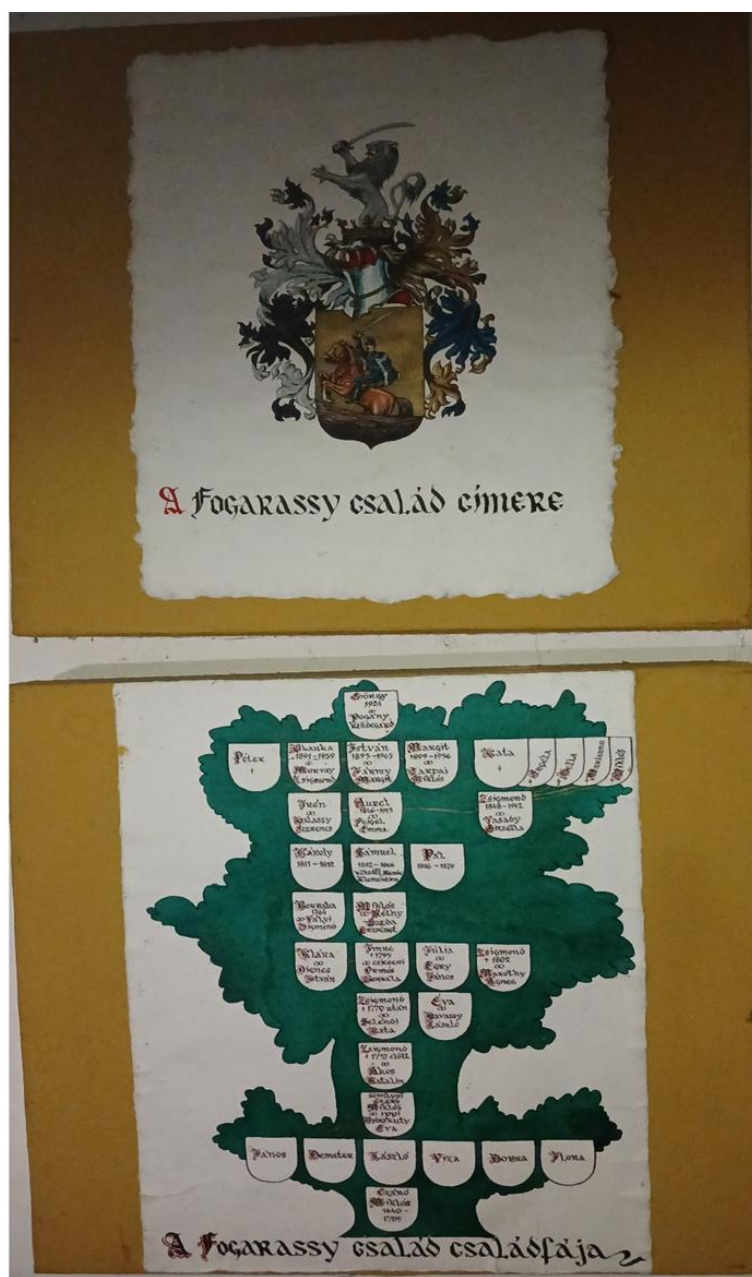
2. Fogarassy család címer változatai¹⁵⁰

Forrás: <http://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kempelen>

(2016-02-14)

¹⁵⁰ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 45.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

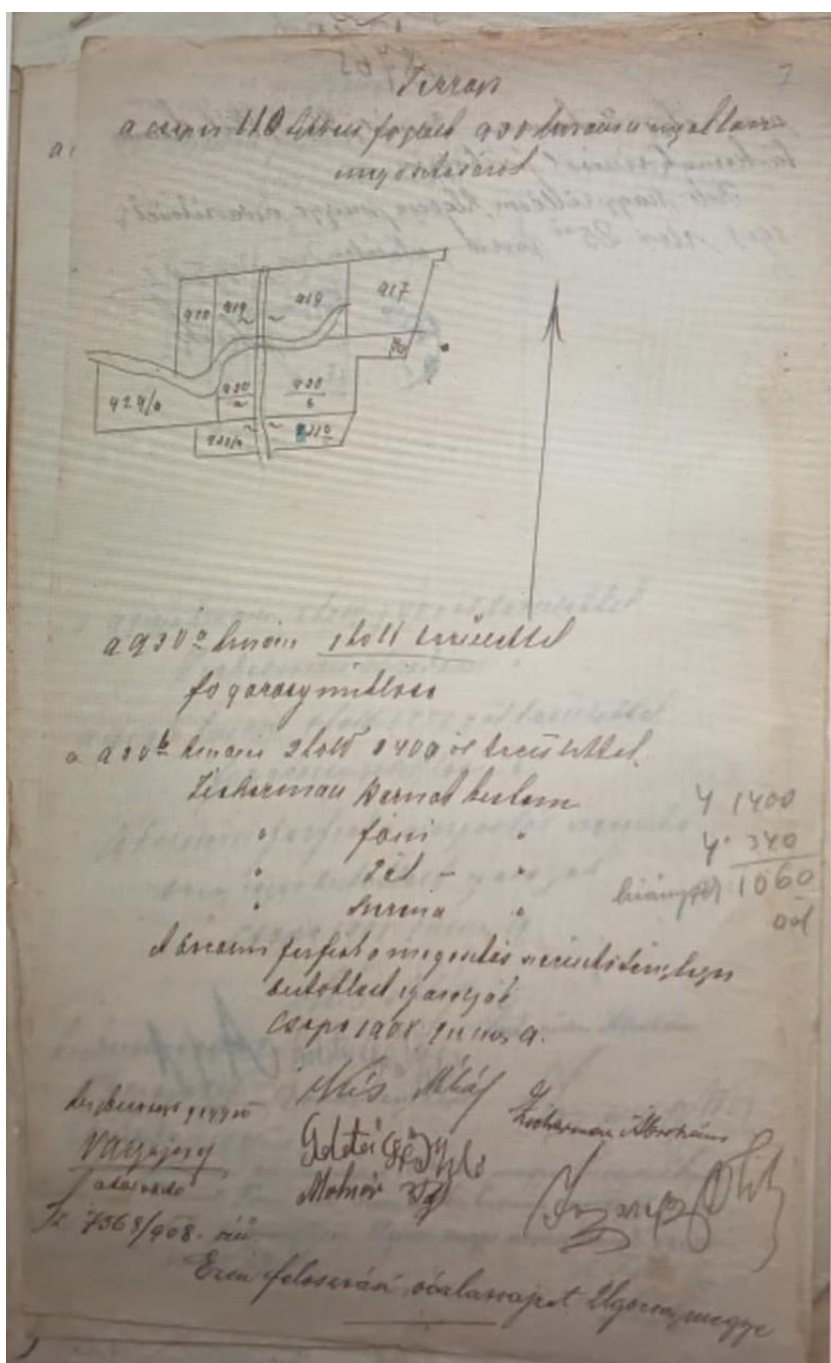
3. melléklet

3. Tisza-háti Tájélmúzeum (egykori Fogarassy-kúria) falán található Fogarassy család címere és családfája, Tisza-farkasfalva¹⁵¹

(Fotó: Kalanics Éva, 2023)

¹⁵¹ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 43. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23); KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023., 6. Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf> (2025-01-21)

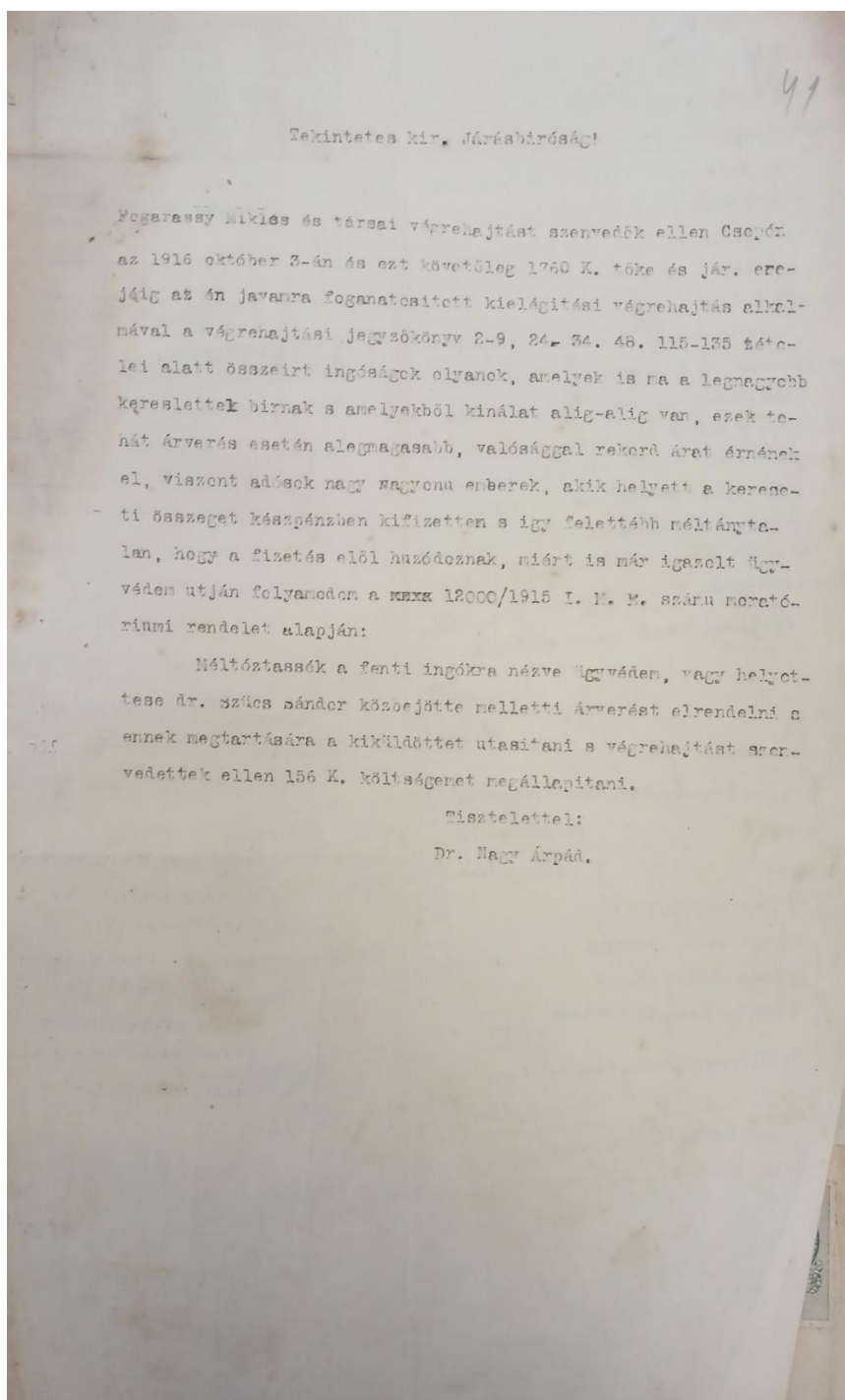

6. Fogarassy Miklós csepei lakos vagyonának tulajdonba vételi ügye,
telekrajzzal

Forrás: Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 1580. ügyirat, ark.

5.

(Fotó: Kalanics Éva, 2022)

7. Fogarassy Angéla csepei lakos vagyonának zárolási ügye, a Nagy Árpáddal szembeni tartozásának meg nem fizetése miatt

Forrás: Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL) Fond P-252, 1. op., 4193. ügyirat, ark.

8. A Czáró Fogarassy-kúri anno

A képfelirat következőképpen szerepel az iskolamúzeum falán:

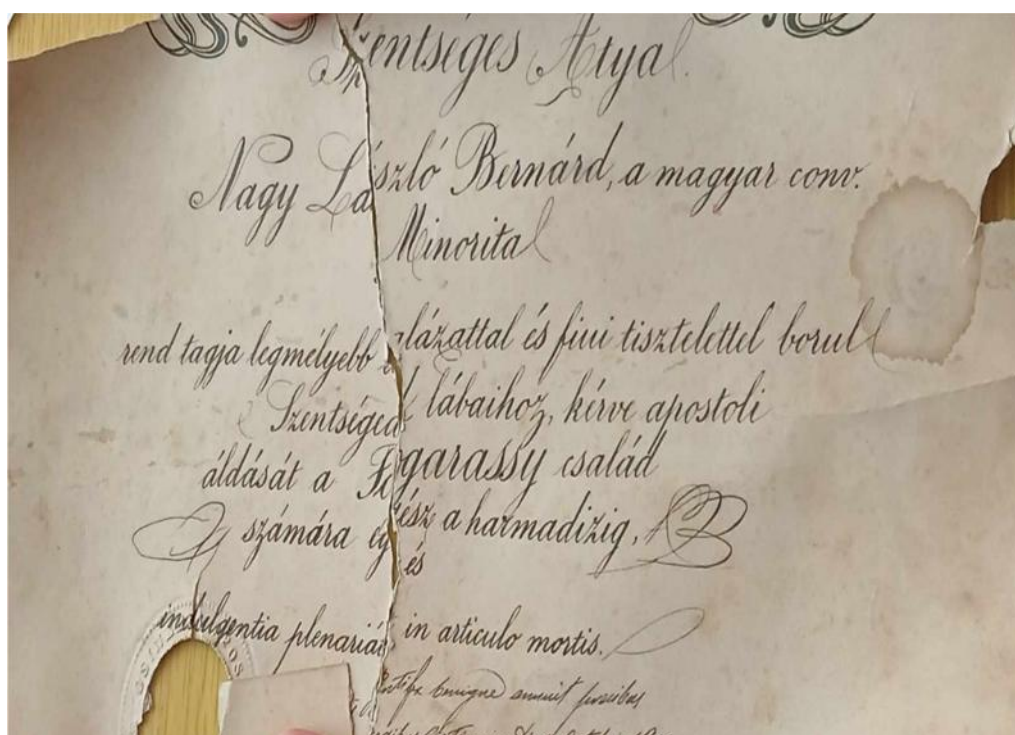
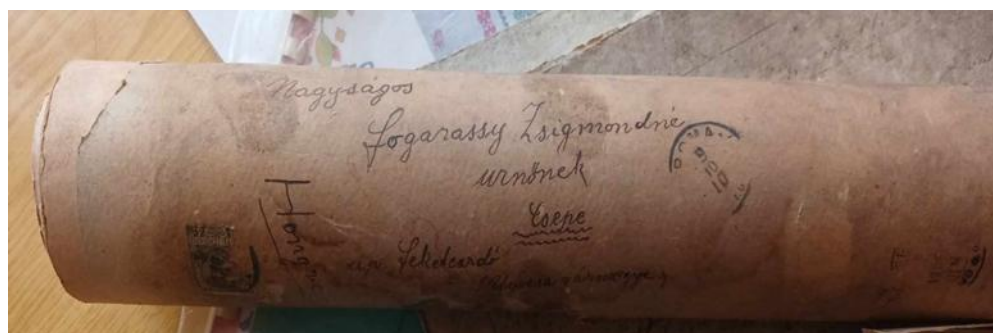
„Будівла старої школи- маєток Фогороші конфіцкований радянською владою”

(Archív fotó: a Csepei Középiskola iskolamúzeumának tulajdona)¹⁵³

¹⁵³ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 49.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23);
KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023., 8.
Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf>
(2025-01-21)

**9. Czáró Fogarassy család kriptájának lebetonozott lejárata,
a Csepei Középiskola udvarán
(Fotó: Kalanics Éva, 2024)**

10. Irrattöredékek, a Csepei Középiskola iskolamúzeumából

Csepe

(Fotó: Kalanics Éva, 2023)

11. A református templom kertjében található Fogarassy emlékmű
(Fotó: Kalanics Éva, 2015)¹⁵⁴

¹⁵⁴ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 53.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

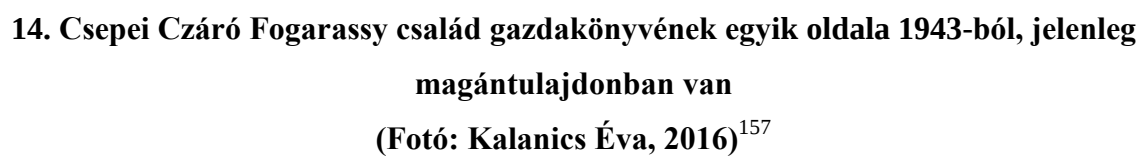
**12. Alsóviszti Czáró Fogarassy Gábor emlékműve a csepei református temetőben
(Fotó: Kalanics Éva, 2015)¹⁵⁵**

¹⁵⁵ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 54.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

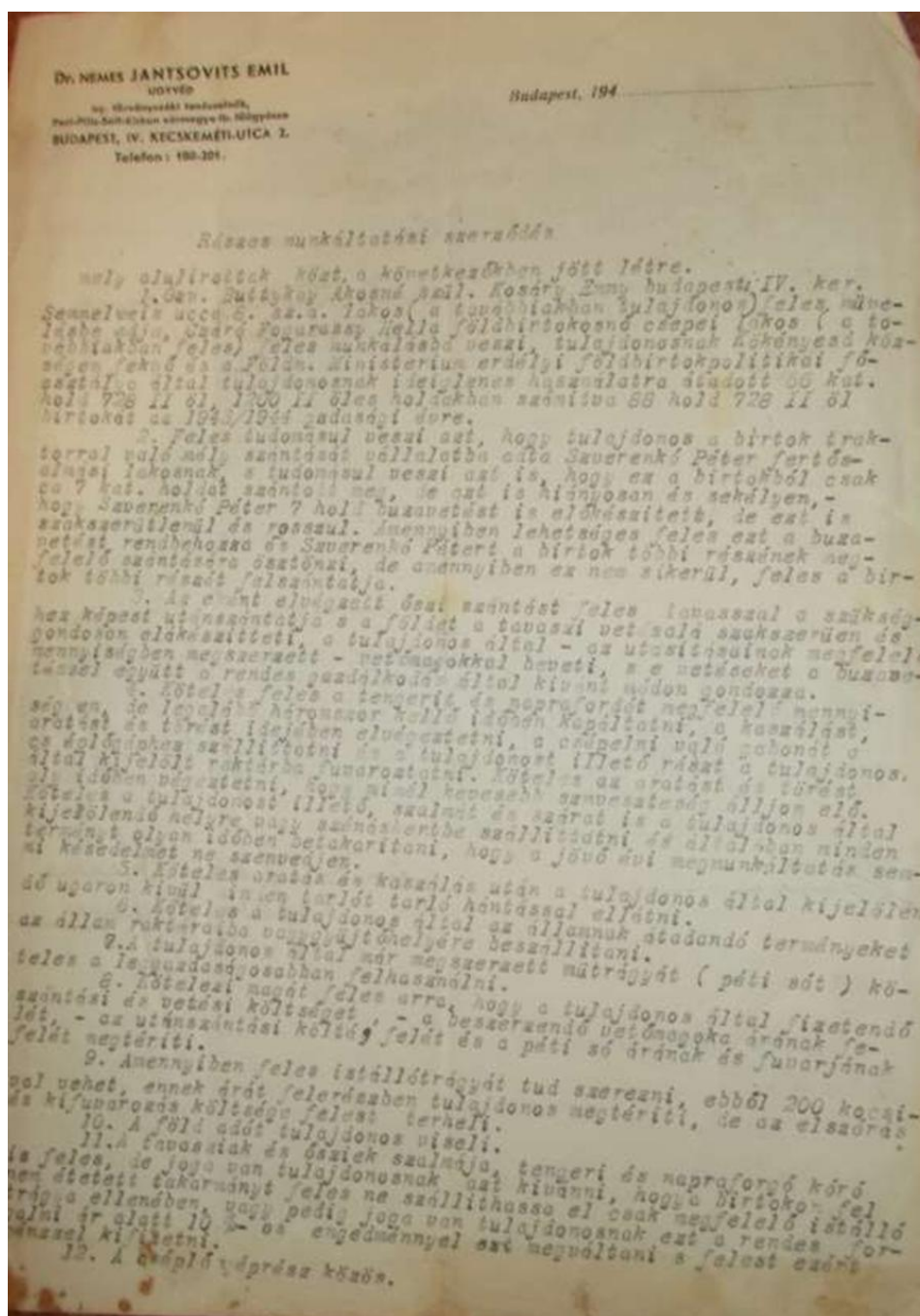

**13. Czáró Fogarassy Miklósról készült fénykép, jelenleg magántulajdonban van
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)¹⁵⁶**

¹⁵⁶ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 56.
Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23);
KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023., 10.
Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf>
(2025-01-21)

¹⁵⁷ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Császár Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 59. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

15. Részes munkáltatási szerződés 1943-ból, szerződő felek: özv. Buttkay Ákosné és Czáró Fogarassy Hella földbirtokosnő – jelenleg magántulajdonban van
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)¹⁵⁸

¹⁵⁸ KALANICS Éva: *Adalékok a csepei Czáró Fogarassy család történetéhez*. Szakdolgozat, 2017., 60. Elérhető: <https://genius-ja.uz.ua/images/files/kalanics-evaszakdolgozattortenelem.pdf> (2025-04-23)

16. Tiszaháti Tájélmúzeum, az egykori Fogarassy-kúria
Tiszafarkasfalva
(Fotó: Kalanics Éva, 2023)¹⁵⁹

¹⁵⁹ KALANICS Éva: *A csepei Fogarassy-kúria története (1760 – 1980)*. Beszámoló, 2023.
Elérhető: <https://klebelsbergosztondij.hu/wp-content/uploads/2025/03/Kalanics-eva-Ukrajna-2023.pdf>
(2025-01-21)

**17. Tiszaháti Tájélmúzeum, az egykori Fogarassy-kúriában található
Benyovszky család fényképgyűjteménye
Tiszafarkasfalva
(Fotó: Kalanics Éva, 2023)**